

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra psychologie a patopsychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Hamplová

Stalking
informovanost vysokoškolských studentek

Olomouc 2012

vedoucí práce: Holásková Kamila, PhDr. Ph.D.

Děkuji Holáskové Kamile, PhDr. Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytování cenných rad a materiálových podkladů k této práci. Dále bych chtěla poděkovat všem osloveným vysokoškolským studentkám, které se ochotně podílely na výzkumné části práce. V neposlední řadě chci poděkovat své rodině za velkou podporu během celého mého studia.

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 CÍL PRÁCE	8
3 TEORETICKÉ POZNATKY	9
3.1 Vymezení pojmu stalkingu jako nebezpečného pronásledování	9
3.1.1 Historický vývoj stalkingu	10
3.1.2 Stalking v České republice	11
3.1.3 Příčiny stalkingu	12
3.1.4 Typické způsoby chování stalkera	14
3.1.5 Fáze pronásledování	16
3.1.5.1 Násilí a agrese	16
3.1.5.2 Charakteristika agresora	18
4 Stalker - charakteristika osobnosti	21
4.1 Osobnost	21
4.2 Poruchy osobnosti	22
4.3 Typologie osobnosti stalkera	32
4.3.1 Rozdělení stalkerů archetypálně z psychologického hlediska	32
4.3.2 Rozdělení stalkerů dle kriminalistiky a psychiatrie	33
4.3.3 Rozdělení stalkerů dle charakteristických vlastností	33
4.3.4 Rozdělení stalkerů dle jejich motivace	34
4.3.5 Rozdělení stalkerů dle nebezpečnosti pro oběť	35
4.4 Expartner stalking jako nejčastější model pronásledování	36
5 Oběti stalkingu	39
5.1 Důsledky pronásledování	39
5.2 Viktimizace a traumatizace oběti stalkingu	40
6 Řešení stalkingu	43
6.1 Právní úprava v České republice	43
6.2 Možná intervence	44

6.3 Doporučení odborníků	47
7 METODIKA PRÁCE	50
7.1.1 Teoreticko-praktická příprava	50
7.1.2 Jednotlivé výzkumné otázky	51
7.1.3 Charakteristika výzkumného souboru	52
7.1.4 Použitá metoda	53
7.1.5 Organizace výzkumu	53
7.2 Předvýzkum	53
7.3 Vyhodnocení předvýzkumu	57
7.4 Vyhodnocení výzkumu	58
7.4.1 Výzkumná otázka VO1	59
7.4.2 Výzkumná otázka VO2	62
7.4.3 Výzkumná otázka VO3	67
7.4.4 Výzkumná otázka VO4	70
7.4.5 Výzkumná otázka VO5	73
8 DISKUZE	79
8.1 Zhodnocení praktické části, ověření výzkumných otázek	79
8.1.1 Výzkumné otázky VO1	79
8.1.2 Výzkumná otázka VO2	80
8.1.3 Výzkumná otázka VO3	81
8.1.4 Výzkumná otázka VO4	82
8.1.5 Výzkumná otázka VO5	82
9 ZÁVĚR	85
10 REFERENČNÍ SEZNAM	86
10.1 Seznam použité literatury	86
10.2 Seznam použitých symbolů a zkratek	92
10.3 Seznam tabulek a grafů	93
10.4 Seznam příloh	94

PŘÍLOHY
ANOTACE

1 ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je nebezpečné pronásledování, které je možná spíše známé pod anglickým názvem „stalking“. Tento trestný čin je v našem trestním řádu ukotven od roku 2010 a od té doby bohužel případů nebezpečného pronásledování stále přibývá. Důvodem rostoucího počtu případů může být i fakt, že se společnost teprve dozvídá, co to stalking v podstatě je, jak se projevuje, jaké má fáze a kam až může dojít. Zejména mnoho žen, které si prošly hrůzou domácího násilí, po čase zjistí, že byly nebo jsou svým bývalým partnerem pronásledovány. Tento druh stalkingu je nazýván expartner-stalking a je velmi častý právě u domácího násilí.

Míra agresivity, jak psychické, tak i fyzické, v naší společnosti stále roste. Už několik let se mluví o tzv. krizi rodiny, tedy o faktu, že se rodiče málo věnují dětem, nepěstují se vztahy a vazby mezi rodinnými příslušníky a každý jedinec tak nějak žije a vyrůstá sám v sociální bublině. Není proto divu, že dnes není ničím zvláštním mít přátele pouze přes sociální sítě, komunikovat s ostatními lidmi přes chat či emaily, zatímco ty reálné vztahy pokulhávají. Je potom logické, že pokud takový jedinec vůbec nějaký reálný vztah naváže, nedokáže ho zdravě pěstovat a většinou selhává.

Všechny vztahy mohou selhat, rozpadnout se. Je to přirozené, normální. Ve vztahu nepůsobí pouze dva nebo i více osob, ale také okolnosti, které se nemalou měrou podílejí na kvalitě vztahu. Důležité však je, jak se jedinci s rozpadem vztahu dokážou vyrovnat. Unést bolest ze ztráty blízké osoby, ze ztráty zaměstnání, pozice atd.

Touhu být milován a respektován je možné najít u každého člověka. Pokud se ale podíváme na vztahy podrobněji, můžeme se znovu zamyslet nad otázkou, jak to, že pokud vztah nevyjde, rozpadne se či prostě a jednoduše skončí, někteří lidé tento fakt pochopí a jdou svojí cestou dál a jiní tento fakt rozchodu neunesou a začnou se chovat patologicky?! Co je tím hnacím motorem, že lidé, kteří dříve svůj protějšek milovali, ho teď nenávidí a jsou mu někdy schopni vyhrožovat i smrtí?!

Právě stalking může být vyústěním tohoto „nepochopení“ ukončení vztahu či odmítnutí. Stalkeři, tak jak je popisuje literatura a mnohé výzkumy, mají mnoho nápadně podobných rysů jako osoby trpící poruchami osobnosti. Právě proto se zabývám ve své práci i poruchami osobnosti. Osoby, které mají některou z popsaných poruch, jsou často dobrými manipulátory a dokážou ve vztazích

fungovat delší dobu velmi dobře bez známek nějaké patologie. Patologické chování se může projevit ve chvíli, kdy dojde k rozpadu vztahu, který mohou osoby s poruchou osobnosti pociťovat jako ohrožení sebe sama. Pak vzniká riziko rozvinutí patologického chování, ke kterému patří právě i stalking.

Téma diplomové práce jsem si vybrala záměrně jednak proto, že jsem se stalkingem zabývala už v bakalářské práci před dvěma lety – v té době byl stalking nově zakotven v trestním zákoně a byl to poměrně nový fenomén. Po dvou letech se objevilo mnoho nových poznatků týkajících se nebezpečného pronásledování a také mnoho nových případů, které bohužel ne vždy měly dobrý konec. A dalším důvodem psaní diplomové práce s tímto tématem byl fakt, že v rámci mých praxí v oblasti sociální práce jsem se několikrát setkala s případy nebezpečného pronásledování a vždy mě zarazil fakt, jak výstižné je tvrzení, že stalking nesouvisí s inteligencí, vzděláním či sociálním postavením. Zkrátka fakt, že obětí se může stát kdokoliv.

I z tohoto důvodu jsem se v praktické části práce zaměřila na informovanost vysokoškolských studentek. Zajímá mě, zda je povědomí o stalkingu u této skupiny žen dostatečné, zda si uvědomují rizika nebezpečného pronásledování nebo jestli třeba ony setkaly na vlastní kůži s nebezpečným pronásledováním.

V teoretické části práce jsem se snažila popsat stalking jako nový fenomén se všemi charakteristickými rysy, zabývala jsem se krátce historií pronásledování a popsala ve zkratce situaci stalkingu v České republice. Dále jsem se zabývala osobností stalkera. Pokusila jsem se co nejvýstižněji popsat jednotlivé poruchy osobnosti a dále uvést různé typologie stalkerů. Jednu z podkapitol jsem věnovala tématu expartner stalking jako nejčastější formě stalkingu. Následně jsem popisovala dopady, které má stalking na oběť a zmínila jsem viktimizaci obětí nebezpečného pronásledování.

Poslední část teoretického oddílu je věnována prevenci, možné intervenci a postupům, jak se před stalkingem chránit nebo jak ho případně řešit.

V teoretické části jsem v rámci předvýzkumu popsala čtyři případy nebezpečného pronásledování a vypíchlá v nich typické znaky stalkingu. V další části jsem formou dotazníků zjišťovala informovanost a povědomí o nebezpečném pronásledování u vysokoškolských studentek v olomouckém kraji. Podstatou kvantitativního výzkumu v mé práci bylo zjistit, zda po více než dvou letech zavedení trestního stíhání za stalking, je povědomost o tomto trestném činu dostatečná.

2 CÍL PRÁCE

Cílem mé diplomové práce je představit stalking jako jev, který se v naší společnosti neobjevil v časech nedávných a nějak náhodně, ale jako jev, který se vyskytoval už několik staletí nazpět. Popsat stalking jako trestný čin. Čin, který viktimizuje nejen oběť, ale i její nejbližší a může převrátit život naruby. Snažila jsem se popsat obecné poznatky o stalkingu, ale také osobnost stalkera, typologie stalkerů, které uvádějí nejrůznější odborníci, následky pronásledování u oběti a také možnou intervenci.

V rámci praktické části jsem popsala čtyři případy stalkingu, u kterých bych ráda vypíchla charakteristické projevy chování stalkerů. Dále je mým cílem v rámci kvantitativního výzkumu zjistit informovanost a povědomí v problematice nebezpečného pronásledování u vysokoškolských studentek.

3 TEORETICKÉ POZNATKY

3.1 Vymezení pojmu stalkingu jako nebezpečného pronásledování

Anglický termín stalking by se dal přeložit jako stopování či slídění. Původně byl tento termín užíván v kontextu stopování, štvání a lovu zvěře. Forenzní psycholožka PhDr. Ludmila Čírtková, Csc. definuje stalking jako „*úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost.*“ (Čírtková, 2009, s. 53)

Další definice stalkingu vychází z forenzní, neboli policejní psychologie, kdy se stalking definuje jako „*obsesivní fixace známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně nevyžádanou a nechtěnou pozorností.*“ (Buskott, 2008, s. 47)

Z obou uvedených definic stalkingu vyplývá, že se nejedná pouze o obdiv jedné osoby k druhé, ale že stalking v sobě zahrnuje také fyzické násilí, které bohužel v některých případech může končit i smrtí oběti.

Jako „*obtěžující a zstrašující chování, které může mít podobu vyhrožování, pozorování, sledování, docházení do místa, bydliště či pracoviště oběti, opakovaných obtěžujících telefonátů či SMS zpráv, zanechávání psaných zpráv, předmětů nebo ničení osobního vlastnictví, přičemž toto chování vyvolává u oběti strach. Pronásledování bývá často doprovázeno výhrůžkami či vlastním fyzickým násilím a může mít pro oběť závažné psychické i zdravotní důsledky*“ definuje nebezpečné pronásledování Marvanová – Vargová, Pokorná a Toufarová. (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 53)

Podle Walbyho a Allena (Walby, Allen, 2009) je *stalking jednou z forem interpersonálního násilí*. Do této kategorie násilí stalking spadá společně se sexuálním napadením i domácím násilím. Podle autorů tento druh násilí postihuje zhruba jednu třetinu populace.

Pojem stalking se rozšířil pod tímto anglickým označením, nicméně u nás je překládán a odbornou i laickou veřejností používán také výrazem „nebezpečné pronásledování“. V podstatě jde o překlad slova stalking a tyto dva pojmy jsou vnímány jako synonymní.

Nebezpečné pronásledování nebývá výhradně mezi bývalými partnery (tento druh stalkingu označujeme jako expartner stalking a bývá nejčastější formou stalkingu), ale může se objevit ve vztazích pracovních, sousedských, kamarádských nebo taky mezi dvěma lidmi, kteří se dříve

neznali. Stalking není také doménou jen mladých a nešťastně zamilovaných osob. Nebezpečné pronásledování není nijak omezeno věkem, inteligencí, dosaženým vzděláním či společenským postavením. Obětí stalkingu, se podle výzkumů a také jednotlivých případů, může stát kdokoliv. Cíl stalkingu vidí Visinger jako systematické a dlouhodobé psychické týrání vyhlídnuté oběti. (Visinger, 2009)

Toto systematické a dlouhodobé týrání má za úkol vyvolat v oběti pocit úplné ztráty soukromí, pocit ohrožení a také strachu nejen o sebe, ale i o své blízké. Příčiny, fáze a motivace k páchání nebezpečného pronásledování jsou podrobněji rozebrány v následujících kapitolách. (Čírtková, 2009)

3.1.1 Historický vývoj stalkingu

Forenzní psycholožka Ludmila Čírtková mluví o stalkingu jako fenoménu moderní doby. Stalking jako takový není znám dlouho, zejména v naší republice. Přesto jde vyzorovat typické znaky stalkingu už v 18. století. Ovšem tyto znaky nebezpečného pronásledování jsou spojeny s tzv. erotickou náklonností k jiné osobě, zkráceně erotomanií. Tuto psychiatrickou poruchu poprvé popsal a veřejnosti představil francouzský lékař a psychiatr Philippe Pinel. Problematika erotomanie byla považována tedy za psychopatologický problém, který náleží výhradně psychiatrii. Dalším důležitým obdobím v této problematice byl konec 20. století, kdy se v důsledku chování a činů tzv. erotomanů dostává ke slovu ve spojitosti s touto erotickou náklonností i kriminalistika.

Nedlouho po té, co se ke slovu dostala kriminalistika, byl termín erotomanie nahrazen pojmem „stalking“, který v překladu znamená stopování, „lovení“, pronásledování a má tedy jasnou spojitost s násilím a agresí, které jsou typickými rysy tohoto jevu. Tento pojem poprvé použil ve své klinické studii Meloy a Gothard v 90. letech 20. století ve Spojených státech a pojem se rychle vžil jak v psychologické, tak psychiatrické i kriminalistické praxi.

V 90. letech byl stalking spojován především s pronásledováním veřejně známých osobností, neboli celebrit a to jak z řad herců, zpěváků, tak i politiků a státníků. To, jak nepříjemný může být „obdiv“ zakusila například americká herečka Jodie Foster, Teresa Saldanová, profesionální tenistka Monica Selesová, olympijská sjezdářka Patricia Kastleová herec Brad Pitt či ruská tenistka Anna Kurnikovová. Nejen tyto celebrity obtěžoval psychopatický obdivovatel či

obdivovatelka, kdy se dokázali například dostat až do jejich obydlí, spát v jejich posteli či si oblékat jejich oblečení. Zároveň po sobě byli schopni nechávat výhrůžné nebo naopak milostné dopisy a vzkazy.

Tyto případy byly medializovány vzhledem k postavení „obětí – celebrit“, ale případů stalkingu je mnohonásobně víc právě u obyčejných lidí. A vzhledem k pokroku doby a rozvoji technických a komunikačních prostředků je v dnešní době stále snadnější sledovat pohyb osob, nahlížet a dostat se do soukromých údajů a informací například pomocí sociálních sítí, chytrých telefonů a dalších vymožeností doby. (Marrewa, 2002)

3.1.2 Stalking v České republice

Vzhledem k tomu, že v České republice se do médií dostanou většinou případy nebezpečného pronásledování až ve chvíli, kdy dojde k nejhoršímu, tedy zavraždění oběti, je informovanost společnosti o tomto fenoménu stále poměrně nízká.

Asi nejznámějším případem v naší republice je případ, který bohužel skončil tragicky. Byl to jeden z prvních případů, který byl klasifikován jako stalking v České republice. V té době však u nás tento čin ještě nebyl v trestním zákoníku. Případ Michaely Maličkové z Prahy, třiatřicetileté letušky, kterou si jako oběť vyhlédl Petr Hanuš (dříve Petr Drápal, později si změnil příjmení) ji po několikaměsíčním pronásledování spojeným s nadávkami, útoky a vyhrůžkami, ubil větví před jejím domem v roce 2007.

Další tragické příběhy byly například z Varnsdorfu, kdy tehdy jednadvacetiletou Romanu Schuppanovou po předchozím rozchodu a několikaměsíčním pronásledování spojeným s útoky, sledováním a vyhrůžkami, brutálně ubodal její ex-partner.

V Moravskoslezském kraji se odehrál příběh s tragickým koncem pro Veroniku Malaníkovou, kdy ji po předchozím pronásledování a vyhrožování zastřelil před zraky jejich společné malé dcery její bývalý partner.

Na vlastní kůži zažili stalking i manželé Malhočtí z Českých Budějovic, které brutálním způsobem zabil syn paní Malhocké z prvního manželství. Tento mladík trpěl schizofrenií a své rodiče několik let pronásledoval, psychicky týral. Po předchozích vyhrůžkách a napadání je oba na začátku roku 2010 brutálně zabil.

Tyto čtyři případy jsou jedny z prvních případů nebezpečného pronásledování u nás, bohužel všechny skončily tragicky. (Převzato z dokumentu České televize: *Stalking- dokument o pronásledování, které vedlo až k smrti obětí.*, 2010)

Bohužel nelze nikdy dopředu odhadnout, jak pronásledování skončí a jaké úmysly se honí hlavou stalkera.

U nás je stalking oficiálním trestným činem od roku 2010, ovšem dávno před námi uznali nebezpečné pronásledování jako závažný trestný čin například v Kalifornii, kde platí již od roku 1990. Dalšími zeměmi, kde začal platit antistalkingový zákon jsou od roku 1997 Velká Británie, od roku 2006 Rakousko a od první poloviny roku 2007 v Německu. (Doležal, 2009)

3.1.3 Příčiny stalkingu

Stalking vzbudil velký zájem ve chvíli, kdy bylo pozorovatelné, že se vyznačuje poměrně vysokou rozšířeností ve společnosti, kdy podle výzkumů přiznává osobní zkušenost se stalkingem až 10% jedinců, z čehož je 8% žen jako oběť stalkingu a 2% mužů jako oběť stalkingu.

Dalším důvodem, proč věnovat pozornost tomuto trestnému činu je fakt, že obětem hrozí vážné fyzické napadení a hrozba ublížení na zdraví je často velmi reálná, někdy jde dokonce i o život oběti. Pokud by nešlo o napadení přímo oběti, jde zde vyzorovat jiné násilné chování, ničení majetku a poškozování věcí patřících oběti apod.

Třetím důvodem, který není nijak méně důležitý než předchozí dva, je fakt, že stalking, ať má formu „mírnější“ nebo závažnější, představuje pro oběť psychické (někdy i fyzické) následky. Člověk, který se stane obětí stalkingu mívá problémy například se spánkem, zažíváním, sociální interakcí atd. (Čírtková, 2008)

Dnešní moderní doba se všemi svými možnostmi, komunikačními prostředky a technickými prostředky, které usnadňují spojení s druhými lidmi, jakoby přímo nahrávala stalkingu. Je velice snadné sledovat něčí pohyb, fotky, soukromé údaje atd. a to nemusí mít ani své jméno uvedené na některé ze sociálních sítí. Důvodem, proč stalkeri své oběti pronásledují, může být snaha někoho ovládat a mít nad někým kontrolu a taky moc. Podle výzkumů, které byly zaměřeny na motivaci pronásledovatelů, vyplývá, že existuje pět hlavních motivačních vzorců:

(Čírtková, 2009)

- *Reakce na odmítnutí*
- *Hledání intimity a blízkosti za každou cenu*
- *Ventilování hostility a nenávistnosti*
- *Pronásledování z nedostatku kompetence řešit vzniklou situaci jiným způsobem*
- *Pronásledování jako důsledek predátorské agresivity*

Přesné příčiny stalkingu zatím nejsou určeny. Všechny domnělé příčiny jsou zatím pouze hypotézy. Co ovšem jasně vyplývá z dostupných výzkumů a případů stalkingu, stalkeré se nechovají standardním způsobem a reagují na události ve svém životě minimálně „nestandardně“. Jejich chování naznačuje, že jejich osobnost není zcela zdravá (více v kapitole „poruchy osobnosti“). Ačkoli hypotéz o příčinách stalkingu existuje několik, všechny zdůrazňují důležitost raných vývojových fází života. Ve své práci uvádím teorii dle Vosse, který mluví o třech nejpravděpodobnějších příčinách stalkingu. (In Čírtková, 2008)

Teorie vazby: ústřední myšlenkou této teorie je důležitost zdravé a bezpečné vazby mezi matkou nebo jinou klíčovou, pro dítě důležitou osobou a dítětem. Tato vazba má pak podíl na ostatních vztazích dítěte během života. Zkušenosti z raného dětství si pak s sebou jedinec nese po celý život a promítají se do jeho intimních i dalších sociálních vztahů. Pokud tento základní vztah nefunguje, jedinec může mít problémy ve vztazích už během dospívání i následně v dospělosti.

Psychoanalytická teorie: na rozdíl od předchozí teorie je zde nejpodstatnější právě osoba matky dítěte. Jestliže totiž dítě ve svém raném dětství zažívá ambivalentní chování, u jemu nejbližší osoby, ztrácí bezpečí a jistotu. Matčino ambivalentní chování mívá za následek snížení vlastního hodnocení dítěte a tyto pocity následně komplikují jeho budoucí vztahy.

Psychodynamická teorie: tato teorie jako jediná z těchto tří nepřikládá váhu rané zkušenosti v dětství. Zastánci této teorie se přiklánějí k tvrzení, že stalkeré jsou psychicky narušení a že se u nich vyskytují poruchy osobnosti. Nezapovídají se přitom zkoumáním, kdy k této poruše u stalkera došlo. Tvrdí, že se jedná o obsedantní jedince, kteří mají za cíl zničit svoji oběť.

Vzhledem k psychodynamické teorii jsem ve své práci zařadila kapitolu o poruchách osobnosti (viz. kapitola „Poruchy osobnosti“), kde se u jedinců zatížených některou z těchto poruch objevují nápadně shodné rysy jako u jednotlivých typů stalkerů. (Čírtková, 2009)

3.1.4 Typické způsoby chování stalkera

Jak vyplývá z definic uvedených v předchozí kapitole, stalking se projevuje několika charakteristickými rysy. Jestliže jedinec praktikuje tyto tři následující způsoby chování, jedná se s určitostí o nebezpečné pronásledování.

Opakované snahy o kontakt s obětí – pod tuto kategorii zahrnuje nejen slídění a jeho nejrůznější formy, ale také nechtěné doprovázení či postávání v blízkosti oběti nebo například domu, kde oběť bydlí či v blízkosti jejího zaměstnání. Do této kategorie způsobů chování patří i kontaktování třetí osoby a dalších osob z okolí oběti. Pokud je stalker schopným manipulátorem, dokáže vyvolat dojem v okolí, že sám je oběť a u ostatních vyvolá dokonce soucit. Může se dokonce stát, že díky třetím osobám, má lepší možnost, jak se k oběti dostat, jak si zjistit více informací o pohybu oběti atd.

Demonstrování moci stalkera – do této kategorie spadá veškerý psychický nátlak na oběť, který má vyvolat strach a paniku. Stalker používá vyhrůžky, nejrůznější pomluvy, vyvolává konflikty na veřejnosti, vydává se za oběť a jejím jménem šíří nejrůznější informace, které mají za cíl oběť poškodit.

Ničení věcí - agresivita stalkera se může projevit ihned na začátku pronásledování nebo se může postupně rozvinout po předchozích „mírnějších“ projevech pronásledování. Mezi agresivní projevy chování u stalkingu patří ničení věcí oběti, vyhrůžky oběti či jejím blízkým fyzickou likvidací, útoky na domácí mazlíčky. (Čírtková, 2008)

Způsoby chování stalkera a jejich četnost výskytu uvádím v tabulce, která byla sestavena v roce 2004 v rámci dlouhodobějšího sledování jednotlivých případů stalkingu.

Tabulka č. 1: Četnost výskytu v % chování stalkera

Chování stalkera	Četnost výskytu v %
Telefonuje oběti	85 %
Potuluje se v její blízkosti	68%
Pokouší se o kontakt přes třetí osoby	65%
Vyptává se na ni v jejím prostředí	55%
Postává před jejím domem	54%
Zasílá ji dopisy	50%
Zasílá SMS	47%
Sleduje oběť	44%
Posílá jí dárky	43%
Beze slova postává v její blízkosti	39%
Zanechává ji vzkazy na dveřích, v autě	35%
Zasílá jí e-maily	35%
Pronásleduje ji autem	35%
Ničí její majetek	26%
Vniká do bytu oběti	18%
Zasílá ji šokující předměty	13%
Objednává zboží či služby jejím jménem	10%

Zdroj: Čírtková, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. s.

3.1.5 Fáze pronásledování

Nestává se často, že by stalker svoji oběť například brutálně fyzicky napadl, aniž by tomuto napadení nepředcházelo jiné pronásledování, výhrůžky, osočování a další ohrožování oběti.

Francouzský psychiatr De Clérambault (In Čírtková, 2009) popsal typický vývoj pronásledování. Jeho tří-fázový model je následovný:

Stádium pýchy: v tomto stádiu je stalker plný očekávání a nadějí.

Stádium zklamání: stádium, kdy se u stalkera objevují první obavy a částečné zhrzení, oběť začne za tyto pocity obviňovat a vyhrožovat jí.

Stádium hněvu: stalker oběti vyhrožuje, vydírá ji a uchyluje se i k agresivnímu chování. (Čírtková, 2009)

3.1.5.1 Násilí a agrese

Násilí i agresivita, v naší společnosti, stále roste. Nermalou měrou k tomu přispívají média, kdy se hranice, co je přípustné a co ne stále snižuje a tolerují se aktivity i způsoby chování, které by dříve byly odsouzeníhodné.

Nebezpečné pronásledování obsahuje složku psychického teroru, ale také fyzického. Stupňování násilí i agrese je jedním z typických znaků stalkingu, proto v této kapitole pokusím objasnit pojmy a obsah násilí, agrese i charakteristiky jednotlivých typů agresorů.

„Agrese je forma chování s cílem vědomě někomu ublížit. Není to pouze fyzické ublížení, ale může se jednat i o psychické, ale také slovní, přičemž není jasně řečeno, která agrese je účinnější či víc zraňující.“ (Čermák, 1999, s. 24)

Agresivita je vnímána jako širší pojem, než agrese. Jedná se spíše o sklony chovat se agresivně. Pokud je tedy jedinec vznětlivější a má míru agresivity vyšší, než je běžné, lze očekávat, že bude používat agresi k dosahování a prosazování svých cílů.

Dělení agresorů je celá řada. Někteří odborníci je dělí dle psychických onemocnění, které jsou u nich stanoveny, jiní například dle náchylnosti ke krutosti, atd. Je důležité mít vždy na mysli, že nelze „škatulkovat“ jedince vždy do jednotlivých skupin. Málokdy odpovídá chování jedince přesně dané skupině a často má rysy vyskytující se v několika různých skupinách.

Jedno z nejjednodušších dělení předkládá Berkowitz, který dělí agresory na dva typy:

Emocionálně reaktivní typ agresora – u agresorů tohoto typu je typická výbušnost a vysoká míra dráždivosti. Agresi neužívají primárně jako prostředek k dosažení cíle, ale je to spíše reakce na vzniklou situaci, která je nějakým způsobem vyprovokovala. Tito agresori nemají touhu ublížit oběti, ale je zde riziko, že pokud se jedná o jedince, který v důsledku své poruchy osobnosti špatně pochopí situaci, užije násilí vůči ostatním.

Instrumentální typ agresora – na rozdíl od prvního typu agresora, kdy násilí není primárně užíváno jako prostředek k dosažení cíle, v tomto případě tomu tak je. Agresor má zažitý vzorec chování, u kterého ví, že funguje. Agresí dosáhne toho, po čem touží, ať už je to určitý pocit nebo materiální věc. Agrese je pro něj snadnou cestou k dosažení vytyčených cílů a nebezpečnost tkví právě v uvědomování si svého chování a utvrzování se ve fungování tohoto způsobu jednání s ostatními.

Agrese a násilí bývá užíváno jako nejčastější prostředek nátlaku pachatele na oběť. V trestním zákoně bychom násilí našli vysvětlené jako *„jednání, kterým pachatel uvedl osobu do stavu bezmocnosti lstí.“*

Násilí má v sobě obsaženou složku jak fyzickou, tak i psychickou a obě tyto složky mají jasný cíl – zamezit oběti v tom, aby kladla odpor pachateli v konání jeho činu. U trestných činů, které jsou zařazeny v VIII. Hlavě trestního zákona, což mohou být trestné činy jako činy proti lidské důstojnosti nebo proti svobodě jsou tyto dvě složky násilí obsaženy.

Z pohledu právní teorie lze rozdělit fyzické násilí dle intenzity násilí na:

Vis absoluta = *násilí, které zcela vylučuje jiné, než očekávané jednání.* Napadená oběť nemá jinou možnost, než jednat tak, jak určí pachatel. Jde o činy, kdy je například oběť svázána, uzamčena v nějaké místnosti apod. Vůle oběti u tohoto typu násilí nemůže být uplatněná.

Vis compulsiva = *násilí, kterým je působeno na psychiku oběti.* Působení na psychiku oběti je tak silné, že oběť se podrobí útočníkovi a jeho nátlaku. Zde se může jednat i o nátlak fyzický, nejen

psychický. Zde sice oběť má možnost uplatnit svoji vůli, ale vzhledem k pachatelově násilnému chování toho oběť není schopna.

Hrozby násilím lze jednoznačně zařadit mezi formy psychického násilí. Dle rozdělení fyzického násilí (viz výše) by právě hrozby násilím spadaly do kategorie „vis compulsiva“. Tyto hrozby mohou na oběť působit buď přímo nebo i prostřednictvím jiné osoby či věci, tak jako u stalkingu či vydírání. Prostřednictvím věci či osoby, která je oběti blízká nebo k ní má vazbu, lze na oběť dostatečně vyvíjet nátlak. (Chmelík, 2003)

Do stejné kategorie fyzického násilí spadá i další častý donucovací prostředek pachatelů, a to pohrůzka bezprostředního násilí. Ta se od předchozí hrozby násilí liší tím, že tento čin má být spáchán bezprostředně po vyslovení hrozby, pokud se oběť nezachová dle požadovaných instrukcí pachatele.

Ke kategorii násilí „vis compulsiva“ patří ještě pohrůzka jiné těžké újmy, která má značný psychický dopad na oběti trestných činů. Tato pohrůzka je směřována k budoucnosti oběti a to tak, že pokud se oběť nebude chovat dle pokynů pachatele, může očekávat velmi negativní budoucnost. K této formě pohrůzek není nutnost přímého styku oběti s pachatelem. Lze ji praktikovat také formou například dopisů, emailů, a podobně, které nemusí být směřovány pouze oběti, ale i do jejího okolí. Bohužel to pro oběť může znamenat také ohrožení ve formě poškození dobré pověsti, poškození rodinných vztahů, ztráty zaměstnání a dalších negativních důsledků. (Chmelík, 2003)

3.1.5.2 Charakteristika agresora

Násilí jako takové nejde přiřknout určitému typu člověka. Míra agresivity přímo nesouvisí ani s inteligencí člověka, jeho vzděláním, sociálním postavením nebo třeba ekonomickým zajištěním. Z tohoto důvodu je poměrně obtížné jednoznačně určit charakteristiku agresora. Názor, že násilný člověk je člověk primitivní nebo závislý na návykových látkách je dávno překonaný.

Co ovšem lze vymezit, jsou tzv. rizikové faktory a vlastnosti, o kterých se zmiňuje Čermák ve své knize Agrese a její souvislosti. Tyto rizikové faktory mohou být spouštěčem agresivity u konkrétního člověka anebo mu být jakousi „výbavou“ k případnému agresivnímu chování.

Tyto faktory jsou:

Anomálie osobnosti – u takovéto osobnosti je typická emoční nestabilita, sklon k agresivnímu jednání, dále také majetnické sklony. Reakce na okolí jsou nepřiměřené a agresivita se projevuje vůči všem slabším jedincům, zejména pak vůči těm, které jsou na tomto člověku závislé. Ve vztahu se chovají majetnický a mají potřebu partnera vlastnit a podřídit si ho.

Transgenerační přenos agresivního chování – tento faktor by se dal označit jako naučené chování. Jedinec, který vyrůstá v prostředí, kde se násilím dosahuje požadavků, si tento způsob jednání zafixuje a postupně tento naučený vzorec chování bude používat i ve svém jednání. Fakt, že děti, které vyrůstaly v rodinách, kde se rodič k druhému rodiči choval násilně a agresivně a tyto děti měly v pozdějším věku stejné vzorce chování, je bohužel realita prokázána mnoha výzkumy.

Alkohol, drogové závislosti – návykové látky samy o sobě nejsou přímým spouštěčem agresivity, mohou ovšem fungovat jako spouštěč u těch jedinců, kteří mají k agresivitě sklon.

Vliv nepříznivých okolností – tento faktor představuje agresivitu jako náhradní řešení nebo kompenzace potřeb, které má jedinec neuspokojeny. Primárně se takový člověk agresivně nemusí projevovat, ale vlivem například ztráty zaměstnání, dluhů a podobných stresujících událostí začne projevovat agresivně.

Psychiatrické diagnózy – stanovené psychiatrické diagnózy mohou vést k agresivitě. Jsou to například sexuální deviace, schizofrenie, obsedantně-kompulzivní porucha a další. (Čermák, 1999)

Emocionálně reaktivní typ násilníka – tento typ agresora má narušenou sebekontrolu, proto je nebezpečný jak slabším jedincům, tak i autoritám. Jeho agrese vzniká na jakýkoliv podnět – ať domnělý či skutečný. Téměř neustále má špatnou náladu, je vznětlivý, výbušný a je značně impulzivní.

Instrumentální typ násilníka – instrumentální typ násilníka je typem člověka, který má tzv. „dvojí tvář“. Na jednu stranu bývá zábavný, milý, aktivní a širší společnost ho vnímá jako příjemného člověka. Druhá tvář je však tvář agresora, který svoji hrubou agresi používá výhradně na svoji oběť, například partnerku či jinou závislou osobu. Tento typ agresora jedná chladně, své jednání má dopředu promyšlené. Má potřebu ovládat druhé lidi, bývá žárlivý a majetnický.

Násilníci nadměrně kontrolující své agresivní impulzy – typ člověka, který by zapadl do této kategorie, je jedinec, který má sklony k agresivitě, ale silou své vůle je dokáže potlačovat dlouhou dobu. Pokud se v něm však nahromadí příliš mnoho agrese a přijde podnět, který ho vyprovokuje, agresor vybuchne. Většinou se tento agresor za svoje výbuchy stydí před svým okolím a vrací se zpět ke svému běžnému chování. Okolí je však šokováno tím, co agresor dokáže udělat, protože od něj nikdo nečeká takovéto agresivní chování.

Násilníci mající potěšení z krutosti – tento typ násilníka není příliš častý, nicméně existuje. Takovíto jedinci touží po utrpení druhého člověka. Bolest a nárek druhých v nich vyvolává pocit uspokojení a potěšení.

Psychopatické osobnosti – agresoři psychopati jsou jedinci bez svědomí, nedokážou navázat dlouhodobější vztah, jejich chování se dá označit jako antisociální. Mají potřebu manipulovat s ostatními, zároveň mají pocit vlastní nadhodnoty. Nedokážou uvažovat reálně.

Ve velké většině případů agresoři nedokážou převzít zodpovědnost za své chování a odpovědnost za své chování svádí primárně na své okolí. Z tohoto důvodu je také obtížné, aby agresoři měli snahu vyhledat pomoc či terapii v rámci změny svého chování. (Čermák, 1999)

4 STALKER - CHARAKTERISTIKA OSOBNOSTI

První podkapitola je věnovaná stručnému popisu osobnosti tak, jak ji popisuje psychologie a následuje kapitola pojednávajících o poruchách osobnosti, které mohou být jednou z teorií příčin stalkingu.

Dále popisují jednotlivé typologie stalkerů tak, jak je vidí někteří odborníci. Poslední podkapitola je věnována expartner stalkingu jako nejčastější formě stalkingu.

4.1 Osobnost

Osobnost je ústředním tématem psychologie. Je proto logické, že definic osobnosti je nesmírné množství. Každý psycholog definuje osobnost jinak nebo užívá definici již existující, se kterou se ztotožňuje. Rita Atkinsonová definuje osobnost jako *„charakteristické vzorce myšlení, emoci a chování, které určují osobní styl jedince a ovlivňují jeho interakce s prostředím.“* (Atkinsonová, Rita, 1995, s. 581)

Psychologie osobnosti se zabývá studiem a zkoumáním biologických, psychických a také sociálních vlastností osobnosti. Zohledňuje celistvost a taky individualitu každého jedince. Na světě nejsou dvě osoby, které by byly stejné. Ovšem lidé mohou mít podobné vlastnosti, způsob smýšlení atd. V psychologii se rozlišují čtyři oblasti, které vytváří celistvou osobnost.

Struktura osobnosti.

„Prvky struktury osobnosti, chápané jako dispozice různých druhů, představují psychické vlastnosti osobnosti, které tvoří různé třídy podle svých funkcí (schopnosti, temperament, atd.) a které se mohou sdružovat v určité syndromy či typy osobnosti.“

(Nakonečný, M., 1993, s. 45).

Charakteristiky osobnosti, které jsou téměř neměnné, se považují:

Schopnosti

Temperament

Charakter

Motivační struktura

Dynamika osobnosti

„Síly, které hýbou osobností, spoluurčují její chování.“ (Nakonečný, M., 1993, s. 157)

Vývoj osobnosti

Osobnost jedince se nerodí jako hotová, ucelená bytost. Utváří se v průběhu života, jedinec tzv. zraje. Zrání je kvalitativní i kvantitativní proces, kdy změny v osobnosti jsou ontogeneticky nevratné a neopakovatelné.

Patologie osobnosti

Jestliže dojde během vývoje osobnosti k určitým poruchám jak struktury, tak dynamiky osobnosti, může následně dojít na špatnou adaptaci jedince na prostředí a vzniká určitá patologie osobnosti. (Nakonečný, 1993)

4.2 Poruchy osobnosti

Termín porucha osobnosti se užívá od roku 1987, kdy se poprvé objevil v rámci 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10. Zájem o poruchy osobnosti v rámci psychiatrie a psychologie byl a stále je aktuální, nejen k faktu, že osob, u kterých se některá z poruch osobností projeví, stále přibývá. Největší nárůst se projevuje v oblasti poruch osobnosti paranoidní a schizoidní.

O poruchách osobnosti mluvíme tehdy, pokud *„vzorec chování a prožívání se významně odlišuje od očekávání v dané kultuře, ve které jedinec žije, je rozsáhlý a nepružný, má počátek v adolescenci nebo v raném dětství, je stabilní v průběhu času a způsobuje utrpení nebo poškození.“* (In Capirpaloglu – str. 242, APA 1994, s. 624).

Definice dle Mezinárodní klasifikace nemocí a její 10. revize (MKN-10) porucha osobnosti představuje „ *Hluboce zakořeněné a přetrvávající vzorce chování, projevující se jako neměnné odpovědi na široký rozsah osobních a sociálních situací. Představují extrémní nebo významné odchylky od způsobů, kterými průměrný člověk v dané kultuře vnímá, myslí, cítí a zvláště utváří vztahy k druhým. Takové vzorce chování mají tendenci být stabilní a zahrnovat různé oblasti chování a psychologických projevů. Jsou často, i když ne vždy spojeny s jistým stupněm subjektivní tísně a s problémy v adaptivní společenské aktivitě a v dosahování žádoucích cílů.*“ (MKN-10, 1992, s. 177)

Poruchy osobnosti se dají souhrně označit několika rysy, které je charakterizují:

- *Narušení sebehodnocení, hodnocení ostatních lidí, skutečností.*
- *Těživé emoční prožívání a nálada.*
- *Nedostatek vnitřní regulace a kontroly přicházejících impulsů.*
- *Neadekvátní zkušenost.*
- *Neschopnost utvářet a udržovat vztahy s jinými osobami.*
- *Chování protikladné normám a sociálnímu očekávání.* (Capirpaloglu, 2012, str. 243)

Z těchto charakteristických znaků poruchy osobnosti by se mohlo zdát, že porucha osobnosti je v podstatě duševní nemocí, což ovšem není pravda, pokud tato porucha nespĺňuje dvě zásadní podmínky a tyto podmínky jsou (dle Capirpaloglu, 2012, str. 243) následující:

Obecná dekompenzace osobnosti – jde v podstatě o fungování jedince v socioprofesioním životě. Jedinec s poruchou osobnosti dokáže obstojně fungovat ve společnosti a plnit svoje povinnosti jak pracovní, tak i společenské.

Neschopnost rozhodovat o vlastní osobě – osoba, která trpí poruchou osobnosti, o sobě samostatně rozhoduje. Má také ve svých rukou to, zda bude se svojí poruchou chtít něco dělat či ne. (Capirpaloglu, 2012)

MKN-10. Rozlišuje 10 specifických poruch osobnosti, zde je i kódové označení:

Kódové označení:

F 60.0 paranoidní typ

F 60.1 schizoidní typ

F 60.2 disociální typ

F 60.3 emočně nestabilní typ

F 60.30 impulzivní typ

F 60.31 hraniční typ

F 60.4 histrónský typ

F 60.5 anankastický typ

F 60.6 vyhýbavý typ

F 60.7 závislý typ

F 60.8 jiné specifické poruchy osobnosti

Narcistický typ

Pasivně-agresivní typ

Paranoidní typ

Osoba trpící paranoidní poruchou se projevuje jako podezřívavá vůči svému okolí a to jak k lidem cizím, tak i blízkým a členům rodiny. Neustále si ověřuje spřízněnost přátel, náklonnost rodinných příslušníků a i v zdánlivě nedůležitých věcech hledá skrytý význam, skrytý úmysl. Z tohoto důvodu tato osobnost zachovává za každou cenu bdělost a ostražitost. Je zde přítomna také vysoká míra odolnosti vůči logickým důkazům a přesvědčování. Paranoidní osobnost nepřipustí svoji vinu a omyl, raději bude hledat příčiny vně či u jiných lidí.

Typickými projevy paranoidní poruchy osobnosti jsou:

- *Bezduvodné obavy z vykořisťování, zneužívání či ohrožování.*
- *Nedůvěra vůči jiným kvůli neoprávněnému strachu, že bude podveden.*
- *Vnímání skrytých a ohrožujících tendencí v neškodných událostech.*
- *Neustálé prověřování loajality blízkých osob, přátel a spolupracovníků.*

- *Bezdvůdné prověřování partnerovi oddanosti a věrnosti.*
- *Snadná ztráta kontroly včetně prudké reakce hněvu a protiútoků.*
- *Neschopnost zapomenout urážky a ponížení.*
- *Kverulatoční tendence.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 245)

Schizoidní porucha osobnosti

Pro tuto poruchu osobnosti je typická citová zploštělost, někdy až nenávisť vůči ostatním lidem. Typická je emoční nezaujatost, nevyjadřování citů. Z tohoto důvodu je pro osobnost trpící schizoidní poruchou nemožné vybudovat interpersonální vztahy a to jak přátelské, tak sexuální. Schizoidní osobnost dává přednost samotě a nedovede týmově pracovat.

Typickými projevy schizoidní poruchy osobnosti jsou:

- *Výrazná indiference vůči sociálním vztahům, nezájem o hlubší kontakt s ostatními včetně členů rodiny.*
- *Oploštělé emoce, zřídka se usmívá či rozzlobí.*
- *Nedostatek touhy po sexuálním sblížení.*
- *Absence přátel.*
- *Lhostejnost vůči vnějším kritikám a pochvalám.*
- *Preference samoty a také aktivit, ve kterých bude sám. (Capirpaloglu, 2012, str. 246)*

Disociální porucha osobnosti

Typickým rysem osobnosti trpící tímto typem poruchy je nezralost, respektive často projevy infantilnosti, zahleděný sám do sebe. Nedomýšlí důsledky svého jednání. Tato porucha je často spojována s výchovou v rodinách, kde se vyskytly některé ze sociálně patologických jevů. Disociální osobnost je nedostatečně sebekritická, hledá vinu a chyby v ostatních, přestože je zřejmé, že chyba je v něm.

Typické projevy disociální poruchy jsou:

- *Antisociální a asociální chování v dětství.*
- *Neschopnost prožívat pocity viny, soucitu, lítosti.*
- *Nezodpovědnost, nepřizpůsobivost vůči normám, protizákonné chování.*

- *Nezájem o vlastní bezpečí a bezpečí jiných lidí.*
- *Nespolehlivost v roli rodiče nebo pečovatele.*
- *Podrážděnost, agresivita, časté potyčky, sebepoškozování a poškozování jiných lidí, včetně dětí a členů rodiny.*
- *Neschopnost kontinuálně pracovat, plánovat své aktivity apod.*
- *Nezájem o finanční záležitosti, častá zadluženost.*
- *Neschopnost monogamního vztahu. (nevydrží déle, než jeden rok)*

(Capirpaloglu, 2012, str. 247)

Emočně nestabilní porucha

Emočně nestabilní porucha představuje souhrn kritérií typických pro osobnost trpící touto poruchou. Nejvýraznějším rysem je emoční nestabilita, která se projevuje častými výkyvy nálad, prudkými změnami v chování a jednání, aniž by byly brány v potaz důsledky tohoto jednání. Výrazným rysem je zde i velká citlivost vůči kritice vlastní osoby, neschopnost tolerance a také neschopnost odkládat vlastní uspokojení na pozdější dobu.

S touto poruchou souvisí i problémy v plánování a realizování cílů.

Impulzivní typ

U tohoto typu osobnosti je nejvýraznějším rysem v chování netolerance vůči kritice. Špatně zdolává překážky a mívá nízkou frustrační toleranci. Jak už vyplývá z pojmenování poruchy, osoba stížená touto poruchou mívá impulzivní chování a nedomýšlí důsledky svých činů. Tohle zkratkovité jednání vede k častým konfliktním situacím s jinými lidmi, konfliktům na pracovišti i v rodině.

Projevy typické pro impulzivní poruchu osobnosti:

- *Zřetelná tendence jednat nečekaně, bez uvážení následků.*
- *Nesnášenlivé chování vůči osobám, které dotyčného kritizují a frustrují.*
- *Výbuchy hněvu a zuřivosti.*
- *Neschopnost kontrolovat vlastní explozivní tendence a projevy.*
- *Nestálá a nevypočitatelná nálada.*
- *Neschopnost setrvání v jakékoli činnosti. (Capirpaloglu, 2012, str. 248)*

Hraniční typ

Zásadním rysem osobnosti trpící touto poruchou je nestálost identity. Nestálá je i nálada osobnosti a také interpersonální vztahy. Osoba trpící hraniční poruchou má o své vlastní osobě nejisté představy. Není si jistá životními cíly, sexuální orientací, ale také třeba volbou povolání atd. Z této nejistoty pramení i pocity prázdnoty, nudy, neuspokojení. Z tohoto důvodu, je poměrně časté, že osoby trpící hraniční poruchou, řeší svoje pocity prázdnoty například alkoholem či drogami. Tzv. „hraničáři“ se nezdá kdy pokusí i o sebevraždu. Tato porucha osobnosti patří mezi nejčastější poruchy osobnosti vůbec.

Typickými projevy hraniční poruchy jsou:

- *Nestabilita a prudkost interpersonálních relací, častá idealizace, znehodnocování jiných osob.*
- *Impulzivita s příznaky sebeohrožujících tendencí. (útrata peněz, adikce, krádež, atd.)*
- *Emoční nestabilita se střídavými stavy deprese, úzkosti nebo rozčílení.*
- *Bezdůvodný hněv, nedostatečná kontrola impulzů.*
- *Vyhrožování a sebevražedné pokusy, sebeublížení.*
- *Trvalá porucha identity, nestabilní a nereálná představa o vlastní osobě, vlastních cílech, volbě profese atd.*
- *Chronický pocit prázdnoty a nudy.*
- *Obavy z odmítnutí. (Capirpaloglu, 2012, str. 248)*

Histriónská porucha osobnosti

Histriónskou poruchu osobnosti charakterizují především přehnané a nekritické představy o své osobě. Za každou cenu musí být tato osoba středem pozornosti. Chování takovéto osoby je bouřlivé, výrazné a reaktivní. Nedokáže rovněž odkládat uspokojení vlastních potřeb na pozdější dobu. Dalším typickým rysem histriónské osobnosti je povrchnost jednání a erotizace kontaktů. Jedinec trpící touto poruchou osobnosti bývá často promiskuitní, sexuálně naivní a právě tato naivita může vést k častému zklamání z jiných osob.

Tento typ poruchy může připomínat hysterickou neurózu, ovšem je zde několik rozdílů, například v míře úzkostlivosti, anebo zmíněné sexuální chování.

Typické projevy u histriónské poruchy osobnosti:

- *Neustálé vyhledávání podpory, pochvaly a uznání.*
- *Nevolnost při nedostatku pozornosti.*
- *Teatrální a přehnané vyjadřování pocitů, afektace.*
- *Prudké střídání emocí, citová povrchnost.*
- *Nadměrný zájem o vlastní fyzický vzhled a atraktivitu.*
- *Erotizace interpersonálních vztahů.*
- *Dominance nižších potřeb.*
- *Neschopnost výdrže a odložení gratifikace.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 249)

Anankastická porucha osobnosti

Charakteristickým rysem osobnosti s anankastickou poruchou je touha po dokonalosti, perfekcionismus, touha po formě, pravidlech i v zdánlivě nevýznamných maličkostech. Jsou často málo empatičtí vůči potřebám svých blízkých. Trpí obavou z neúspěchu, jsou konzervativní a velmi kritičtí.

Typické projevy pro osoby trpící anankastickou poruchou:

- *Perfekcionismus, který narušuje dokončení úkolu.*
- *Přehnaná zaujatost pravidly, detaily, seznamy, řády, což znemožňuje vhléd do skutečného smyslu činnosti.*
- *Naléhání, aby se ostatní podřídili jeho způsobu práce.*
- *Nedůvěřivost, že by někdo jiný byl schopen kvalitního výkonu.*
- *Přehnaná zaujatost prací na úkor odpočinku, volného času, přátelských kontaktů apod.*
- *Nerozhodnost při volbě určitého východiska.*
- *Přehnaná obezřetnost vůči jiným, hypermorálka.*
- *Omezené emoční projevy.*
- *Lakomost, šetrnost.*
- *Neschopnost rozloučit se s bezvýznamnými předměty.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 250)

Vyhýbavá porucha osobnosti

Jedinec trpící vyhýbavou poruchou osobnosti prožívá velmi výrazně jakoukoliv kritiku namířenou na jeho osobu. Jeho prožívání je často velmi napjaté, zažívá nevolnosti a nepříjemné pocity v interpersonálních vztazích. Velmi často se tato porucha osobnosti projevuje i u jedinců, kteří vyšli z neharmonického rodinného prostředí a mají často traumata z dětství. Tyto osoby mají obavy z vlastního selhání a tyto obavy se promítají do jejich osobního i pracovního života. Často trpí také depresemi a sebeobviňováním a úzkostmi.

Typickými projevy vyhýbavé poruchy osobnosti jsou:

- *Přecitlivělost na kritiku a nesouhlas ze strany okolí.*
- *Absence přátel (často pouze jeden).*
- *Vyhýbání se vztahům bez jistoty přijetí druhými.*
- *Vyhnutí se sociálním a profesním aktivitám, které předpokládají účast více osob.*
- *Uzavření se do sebe, obavy, že se zlostí před veřejností.*
- *Eritrofobie, strach z prozrazení vlastní nevolnosti, nekompetence.*
- *Zveličení potencionálního nebezpečí v aktivitách odehrávajících se mimo rutinní práce.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 251)

Závislá porucha osobnosti

Submisivnost a závislost na jiných osobách jsou typickými rysy závislé poruchy osobnosti. Jedinec trpící závislou poruchou osobnosti má zkreslené představy o své osobě, trpí určitým pocitem méněcennosti, a proto považuje i svá rozhodnutí za nesprávné a potřebuje rady a pomoc od druhých. Sám není schopen učinit rozhodnutí a jednat. Zároveň očekává, že i důsledky svých rozhodnutí neponese sám. Dalšími rysy takovéto osobnosti jsou obavy z opuštění, pocity bezmocnosti, nízké sebevědomí, konformismus.

Typickými projevy osobnosti trpící závislou poruchou jsou:

- *Neschopnost rozhodovat o běžných záležitostech bez vnější podpory.*
- *Nedostatek vlastní iniciativy.*
- *Konfrontování s názory jiných osob, i když ví, že nemají pravdu.*
- *Ochota provést cokoli kvůli sympatii jiných osob.*
- *Pocity nevolnosti a bezmoci v nepřítomnosti jiných osob.*

- *Prožitek hluboké ztráty při rozchodu s blízkou osobou.*
- *Obavy z odmítnutí.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 252)

Jiné specifické poruchy osobnosti

Tato kategorie obsahuje dvě poruchy osobnosti. Označení „jiné specifické poruchy osobnosti“ je určeno pro klasifikaci těch poruch, které si vyžadují další výzkum.

Narcistická porucha osobnosti

Nedostatečná empatie a přecitlivělost na názory z okolí jsou jen přidruženými rysy chování narcistické osobnosti, která má jako hlavní rys své poruchy pocit nadřazenosti vlastní osoby. Jakési velikášství. Tito jedinci mají touhu vykořisťovat další lidi, mají sklony k exhibicionismu a jsou velmi často arogantní.

Typické projevy narcistické osobnosti:

- *Nulová tolerance vůči vnějším kritikám.*
- *Časté projevy hněvu, hanby a pocitu ponížení.*
- *Využívání jiných osob.*
- *Velikášské prožívání vlastního významu.*
- *Víra, že její problémy jsou zvláštní a mohou je pochopit jen vybrané osoby.*
- *Idealizace moci, lásky, dokonalosti.*
- *Představa o vlastní privilegovanosti, očekávání zvláštních výhod.*
- *Potřeba nekonečného obdivu.*
- *Nedostatek empatie pro jiné osoby.*
- *Závist vůči jiným a přesvědčení, že dotyčnému ostatní závidí.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 253)

Pasivně – agresivní porucha osobnosti

Tato porucha osobnosti se demonstruje především pasivním odporem vůči normám a kolektivu a celkově širší společnosti. Tento rys této poruchy s sebou nese samozřejmě důsledky jak

v pracovním, tak i soukromém životě. Agresivita se projevuje často jako záměrná nečinnost či tvrdohlavost. Typickým rysem pro tyto jedince je i skeptický výhled do budoucnosti.

Typické projevy pasivně-agresivní poruchy osobnosti:

- *Pasivní odpor vůči normám a pravidlům socioprofesionálního života.*
- *Odklad či záměrné nedokončení úkolu, zvláště je-li limitován časem.*
- *Podrážděnost, zejména když dostane úkol, který si nepřeje.*
- *Záměrné zdržení činnosti, nekvalitní výsledek práce.*
- *Neoprávněné protesty, stěžování, že po něm chtějí příliš.*
- *Vyhýbání se povinností, časté ospravedlňování zapomínáním.*
- *Přesvědčení, že pracuje více, než si ostatní myslí.*
- *Odmítnutí cizích rad ke zvýšení vlastní produktivity.*
- *Bezduhodné pomluvy, kritika nadřízených osob.*

(Capirpaloglu, 2012, str. 253)

Porucha osobnosti představuje psychické problémy, které ovšem neznemožňují jedinci s takovou to poruchou fungovat v pracovním a společenském životě.

Pokud se však jedinec s poruchou osobnosti setká s nějakými stresujícími a frustrujícími podněty, může se porucha osobnosti projevit natolik závažně, že mu jeho běžné fungování naruší či znemožní. Jedinec tyto stresující okolnosti může prožívat jako ohrožení své osoby a v důsledku tohoto ohrožení reaguje neadekvátně, agresivně, emoční prožívání není odpovídající apod.

Takovou to stresující událostí může být pro osobu trpící některou z poruch osobnosti například rozchod nebo ztráta partnera či partnerky. (Nakonečný, 2009)

4.3 Typologie osobnosti stalkera

Typologií stalkerů existuje hned několik. Tím, jak se doba vyvíjí, mění se způsoby pronásledování, technické možnosti, ale také možnosti vyšetřování stalkingu, vycházejí nové výzkumy a poznatky.

Jednotlivé typologie se odlišují podle toho, kterým charakteristickým rysům autor typologie dává přednost, na co klade důraz.

Můžeme proto najít typologie dle oblasti zájmu, vědních disciplín zainteresovaných v problematice stalkingu, dle míry nebezpečnosti pro oběti, podle charakteristických vlastností stalkerů atd.

4.3.1 Rozdělení stalkerů archetypálně z psychologického hlediska

Prvním z dělení stalkerů je podle Skolera. Toto dělení je z hlediska psychologického.

- **histrionický stalker** – tento typ pronásledovatele by se dal popsat jako žárlivý a neschopný dostatečné sebekontroly
- **borderline stalker** – u tohoto typu stalkera jde o střídání obdivu a téměř uctívání oběti s útoky na oběť, avšak tento přístup střídání chování postupně přechází k nenávisti oběti
- **narcistický stalker** – narcistický stalker je přesvědčen o dokonalosti své osoby a tím pádem očekává obdiv, zároveň si idealizuje oběť, která je ho „hodna“, pokud však oběť nereaguje pozitivně a dle představ narcistického stalkera, narcistický stalker se cítí ponížěn a reaguje agresivně
- **disociální stalker** – charakteristickým znakem disociálního stalkera je nedostatek empatického citění, konfliktní situace řeší útokem a agresí, nerespektuje společenské normy. (In Čírtková, 2009)

4.3.2 Rozdělení stalkerů dle kriminalistiky a psychiatrie

Dressing, Maul-Becker a Gass sestavili typologii stalkerů na základě kriminalistických a psychiatrických poznatků následovně: (Dressing, Maul-Becker, Gass, 2007)

- **psychotický stalker** – tato osoba má duševní poruchu
- **intermediární skupina** – tato osobnost může projevovat znaky duševní poruchy, které ji nějakým způsobem omezují v jednání a chování
- **stalkeři psychicky zdraví** – tito jedinci netrpí duševní poruchou

4.3.3 Rozdělení stalkerů dle charakteristických vlastností

V tomto dělení stalkerů budu vycházet ze studie Radka Visingera. Ten rozdělil tři druhy nebezpečných pronásledovatelů, přičemž se zaměřil hlavně na jejich charakteristické vlastnosti.

- **Erotoman/erotomanka**: v této kategorii se často vyskytují v roli stalkera ženy, které jsou přesvědčené, že je miluje muž, který bývá zpravidla vysoce postavený, společensky vážený. U těchto žen je riziko násilí vůči oběti nízké, ovšem pronásledovat svoji oběť vydrží poměrně dlouho, řádově několik měsíců, někdy i celé roky. Tyto případy představují asi jednu desetinu všech případů nebezpečného pronásledování.
- **Posedlý milovník/posedlá milovnice**: v tomto případě opět nemusí stalker svoji oběť osobně znát. Typově se tato kategorie může podobat kategorii první, ovšem s tím rozdílem, že zde erotomanií předchází duševní porucha. Právě proto tato skupina stalkerů bývá nebezpečnější, než ta předchozí – a to z důvodu nepředvídatelného chování vůči obětem. Často se zde vyskytují případy zbožňování známých osobností a celebrit. Tyto případy tvoří asi jednu třetinu všech případů.

- ***Běžný obsedantní pronásledovatel/ka***: třetí kategorie představuje z celkového počtu více než polovinu. V těchto případech pronásledovatel svoji oběť zná. Může se jednat o partnery, bývalé partnery, sousedy, spolupracovníky a jiné vztahy. Míra rizika se odvíjí od vztahu, který spolu oběť a pronásledovatel měli a dle míry křivdy nebo ublížení, které pociťuje pronásledovatel. (Visinger, 2009)

4.3.4 Rozdělení stalkerů dle jejich motivace

Hledisko motivace jako hnacího motoru k páčání stalkingu zohledňuje ve své typologii Holmes.

V roce 1993 sestavil typologii pronásledovatelů následovně:

(In Čírtková, Boon a Sheridan 2002)

- ***Pronásledovatel celebrit***
- ***Pronásledovatel ex-partnera***
- ***Pronásledovatel politiků***
- ***Pronásledovatel z vášně***, v jehož chování je v prvním plánu zvládněna sexuální motivace a podle módních vlivů se stěhuje od oběti k oběti
- ***Pronásledovatel ze zjištné motivace***, který netrpí žádnou psychickou poruchou, pronásleduje vyhlédnutou oběť účelově, hrozí fyzickým násilím, aby od ní nebo od třetí osoby získal peníze
- ***Pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce***

4.3.5 Rozdělení stalkerů dle nebezpečnosti pro oběť

Poslední typologie zohledňuje jako charakteristický rys míru nebezpečnosti pro oběť. V tomto rozdělení jsem využila tabulky, kterou sestavila forenzní psycholožka PhDr. Ludmila Čírtková, Csc.

Tabulka č. 2: Rizikovost chování stalkera

Domény rizika	Odmítnutý pronásledovatel	Hledač intimity	Nekompetentní nápadník	Zlostný pronásledovatel	Predátorský pronásledovatel
Napadení	Vysoké riziko	Nízké riziko	Nízké riziko	Nízké riziko	Nízké riziko
Vyhrožování	Vysoké riziko	Moderované riziko *	Vysoké riziko	Vysoké riziko	Nízké riziko
Perzistence	Moderované riziko	Vysoké riziko	Nízké riziko	Moderované riziko	Nízké riziko
Psychické a sociální poškození oběti	Vysoké riziko	Moderované riziko	Nízké riziko	Vysoké riziko	Vysoké riziko
Opakování vůči nové oběti	Vysoké riziko	Nízké riziko	Vysoké riziko	Moderované riziko	Vysoké riziko

*U moderovaného rizika je nutné přihlížet k aktuálním situačním faktorům. Riziko je tedy zprostředkované (moderované) dalšími okolnostmi.

(Čírtková, 2007, s. 121)

4.4 Expartner stalking jako nejčastější model pronásledování

Tato podoba pronásledování je nejčastější formou stalkingu vůbec. Několik výzkumů ukazuje na to, že více než polovina všech případů nebezpečného pronásledování je právě pronásledování bývalým partnerem. Dokonce čtvrtina populace uvedla, že byla svým bývalým partnerem pronásledována, ovšem šlo o pronásledování, ve kterém nedošlo k většímu pocitu ohrožení. Celých 13 % jedinců však zažije pravý stalking, kdy už tyto oběti pociťují vážné obavy o své zdraví, přičemž čtyřikrát častěji jsou to ženy.

Existují různé typologie stalkerů, rozdělení pronásledovatelů podle nejrozmanitějších vlastností a rysů, ovšem mnoho autorů a odborníků se přiklání k teorii, že ve stalkingu, a obzvláště to platí u expartner stalkingu, jde o „sociálně strukturální poruchu mezilidské interakce“ (Schneider in Čírtková, 2009).

Jde o to, že v dnešní době chybí obecně vzájemná lidská komunikace, mezilidské vztahy jsou tím chladnější, čím máme větší pokroky v technice a moderních komunikačních prostředcích. Není divu, že někteří lidé pak po ztrátě vztahu, často jediného vztahu, na který se upnuli, řeší situaci tak nevhodně, že chtějí za každou cenu partnera zpět. Třeba i cestou nebezpečného pronásledování.

Čírtková uvádí tři rizikové faktory, které pokud se protnou, vzniká příhodná situace pro vznik expartner stalking. Tyto faktory jsou:

- **Motivování pachatele** – chybí jim skutečná sociální síť, mají naučený sklon ke kontrole.
- **Zranitelné oběti** – partnerky či partneři, kteří jsou díky zkušenostem z původních rodin náchylní k viktimizaci.
- **Absence či nedostupnost ochrany pro zranitelné oběti.** (Čírtková, 2011)

Ex-partner stalking je speciální kategorie stalkingu. Vzhledem k tomu, že se více, než u jiných druhů pronásledování, střídají obdiv s nenávisť vůči oběti, tak také proto, že pokud spolu mají dva lidé vztah a jeden z partnerů neunes rozchod, nemusí být nutně jeho osobnost narušená. Mnoho odborníků zastává názor, že se takový odmítnutý partner zkoumá v tzv. „horké fázi“ a není tedy objektivně posouzen. (Čírtková, 2011)

Právě z tohoto důvodu se začal častěji užívat i termín „*obsessive Ex Syndrom*“, který rovněž označuje pronásledování bývalého partnera či partnerky. (Fiedler, 2006) Tím, že pojem „obsesivní“ se dá přeložit jako nutkavé, vtíravé myšlenky, vystihuje rys stalkingu, tedy promyšlené, vědomé a plánované jednání vůči oběti. Je nutné dodat, že přestože by se mohlo zdát, že tento pojem vystihuje nebezpečné pronásledování lépe, zvláště u osob nepostihnutých poruchou osobnosti, několik výzkumů odborníků věnujícím se tomuto tématu (například Hoffmann, Mullen, Boom a Sheridan), ukazuje, že u expartnerů stalkerů se velice často objevují výrazné povahové rysy. Jako příklad, může sloužit typ odmítnutého pronásledovatele, zde byly nalezeny rysy osobnosti narcistické, paranoidní a dependentní. Míra těchto rysů pak byla označena jako patologická.

Odmítnutý partner pociťuje většinou pocity lásky, které střídá nenávist k bývalému protějšku. Přitom stalking nemusí zákonitě propuknout až po rozpadu vztahu. Nápadností si lze v některých případech všimnout ještě dříve, než se vztah rozvine nebo i v průběhu vztahu. Některé nápadnosti v chování partnera mohou rozkrýt povahové rysy a způsoby jednání, které jsou typické pro budoucí stalkery.

Za poznámku jistě stojí, že je velký rozdíl v tom, zda je stalkerem žena či muž. Ženy totiž uvádějí jako důvody pronásledování motiv pomsty a ublížení, naopak muži jako důvod k pronásledování uvádějí touhu ženy nervovat a dráždit. (In Čírtková, Hoffmann, 2011)

Podle Burgesse (1997) je motivací k pronásledování bývalého partnera/partnerky trojí:

- *Diskreditace bývalého partnera.*
- *Láska, která se překlopí v nenávist.*
- *Násilná setkání s bývalým partnerem/partnerkou.*

Dalším, kdo se zabýval motivačními faktory k expartner stalkingu byl Dressing a kolektiv (2007) a zmiňuje následující tři kategorie:

- *Láska a snaha obnovit rozpadlý vztah.*
- *Nenávist k bývalému partneru/partnerce.*
- *Narcistické potřeby (pramenící z pocitu urážky a ponižení, plynoucí vztek a touha potrestat údajného viníka rozpadu vztahu.)*

Tým německé odbornice na stalking L. Standlerové se zabýval charakteristickými rysy u expartnerů stalkerů a přes velkou rozmanitost vlastností (vnitřní nejistota, úzkosti, žárlivost, vlastnické postoje, nízké či naopak vysoké sebehodnocení, agresivní chování, atd.) nakonec v roce 2009 sestavil soubor charakteristik, které jsou shodné pro expartnery stalkery. Těmito charakteristikami jsou:

Rozvinuté schopnosti manipulace – schopnost tzv. elokvence – živě a velice přesvědčivě mluvit a jednat s obětí. Do tohoto jednání patří samozřejmě překrucování událostí, lži, pomlavy, výčitky a dlouhé přesvědčování oběti o stalkerově pravdě. Cílem tohoto jednání je znechutit oběť se bránit a argumentovat a zahnat ji tak do kouta. Stalker chce mít poslední slovo a slyšet od oběti svoji pravdu.

Absence jakéhokoliv náhledu na problematičnost svého chování – stalker nevidí své jednání jako nějak vybočující normě. Vínu podsouvá oběti nebo okolnostem.

Problémy na pracovišti, případně nezaměstnanost – stalkeři mívají často konflikty a problémy na pracovišti. Nejsou ochotni a schopni se přizpůsobit pracovním požadavkům a navazovat běžné sociální kontakty. Pokud ztratí práci, otevírá se jim možnost ve volném čase se ještě více zaměřit na svoji oběť.

Odmítavá reakce na nabídku poradenství či terapie – i tehdy, když se podaří u stalkera nastavit náhled na svoji situaci, na svoje chování, odmítá odbornou pomoc. Jde o zavržení pomoci z vnějšku, od někoho třetího.

Šarmantní a korektní vystupování v kontaktu s úředníky/úřednicemi – tento bod platí zejména u inteligentních pronásledovatelů, kteří mají své aktivity dopředu výborně promyšleny. Jsou sociálně zdatní a dokážou se dobře prezentovat. Tím často matou úředníky a další osoby, se kterými přijdou do styku.

Vtažení společných dětí do pronásledování bývalé partnerky/partnera – děti bývalých partnerů jsou často rukojmím a nástrojem pro vyřizování účtů mezi partnery. Právě rizikovní stalkeři využívají děti k pošpiňování druhého rodiče. (Čírtková, 2011)

5 OBĚTI STALKINGU

V rámci této kapitoly se budu zabývat osobami, které se bez svého přičinění ocitli v roli oběti stalkera. V následujících podkapitolách popíši důsledky pronásledování, viktimizaci oběti a traumatizaci, kterou s sebou přináší nebezpečné pronásledování.

5.1 Důsledky pronásledování

Podle výzkumu v SRN, který realizovala Wondráková v roce 2004 a který je uveřejněn v knize od Čírtkové a Vitoušové (Čírtková, Vitoušová, 2007) vyplývají následující důsledky stalkingu na oběť:

Tabulka č. 3: Dopad stalkingu na oběť

Důsledky stalkingu	%
Žádné důsledky	0-2%
Panika	11-30%
Bolesti hlavy	14-35%
Žaludeční potíže	34-43%
Deprese	28-48%
Vztek, podrážděnost, agrese	30-66%
Nedůvěra vůči ostatním	38-66%
Poruchy spánku, noční můry	41-67%
Nervozita, lekavost	0-70%
Strach	43-71%
Pocit vnitřního neklidu	54-81%
Pracovní neschopnost	17-23%

(Čírtková, 2007, s. 122)

5.2 Viktimizace a traumatizace obětí stalkingu

Důsledky stalkingu se dotýkají všech sfér života oběti. V obecné rovině v trestném činu nebezpečného pronásledování dochází k viktimizaci oběti pronásledování, tedy o narušení její životní rovnováhy a ztráty jistoty v zásadních oblastech života jako je například relativně spokojené sociální vztahy nebo představa o osobní budoucnosti, seberealizace, iluze dobrého světa atd.

Důležité je v této souvislosti zmínit, že oběti jsou primárně těmi, na kom byl spáchán trestný čin, ale nežijí v tzv. „vzduchoprázdnu“ a stalking má také další oběti, někdy nazývané jako „sekundární oběti“. Tyto sekundární oběti mohou být například potomci dvou bývalých partnerů, děti oběti, noví partneři obětí či širší rodina oběti. V podstatě každý, na koho dopadají důsledky stalkingu. Psycholožka Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc. Ve své publikaci *Moderní psychologie pro právníky* zmiňuje zajímavý fakt, že průměrně každý jeden případ stalkingu zasáhne 21 osob.

Paradoxem trestných činů je, že ačkoliv se oběť málokdy nějak proviní a zapříčiní se k tomu, aby se obětí stala, je to potom ona, komu se obrátí život naruby. V případě nebezpečného pronásledování je to oběť, která je často nucena změnit místo bydliště, opustit zaměstnání, v některých případech zpretrhat vazby, atd. Podle Čírtkové (Čírtková, *Moderní psychologie pro právníky*, 2008, s. 88) přinesl celým 48 % obětí stalkingu nějakou materiální újmu. Do této materiální újmy se právě dá zahrnout například změna zaměstnání, nutné přestěhování do jiného bytu či investice do bezpečnostních zařízení.

Pokud se mluví o následcích nebezpečného pronásledování, je nutné přihlížet k okolnostem pronásledování, jako je doba, po kterou byla oběť pronásledována, jakému nebezpečí a hrozbám byla oběť vystavena, dále jakou má frustrační toleranci oběť, věk oběti, zdravotní i sociální stav oběti, jaký byl mezi obětí a pronásledovatelem vztah a další. Nejpodstatnější je však fakt, že byla narušena jedna ze základních lidských potřeb, a to potřeba jistoty a bezpečí. Oběti stalkingu žijí v permanentním stresu a strachu. Tento stres se promítá do všech oblastí života oběti a výrazně tak snižuje kvalitu jejich života i po ukončení stalkingu.

Následky stalkingu se promítají do všech oblastí života oběti. Tyto oblasti by se daly rozdělit na oblast psychických, fyzických a sociálních následků.

Psychické následky: u naprosté většiny obětí nebezpečného pronásledování přetrvává ještě po ukončení pronásledování pocit nejistoty, úzkosti a strachu. Časté jsou poruchy spánku, deprese a není výjimkou, pokud se objeví tzv. **postraumatická stresová porucha**, zkráceně PTDS, což je porucha, která se může rozvinout jako důsledek závažné stresové události. Uvádí se, že tato porucha bývá závažnější u žen, které se stanou obětí a právě ženy potřebují dlouhodobější péči a podporu. Hlavními příznaky PTDS jsou:

- *Pocity otupělosti vůči okolí, pocit odcizení se lidem a snížení zájmu o aktivity, které dřív jedinec vykonával*
- *Opakované oživování traumatu ve vzpomínkách a snech*
- *Úzkost, která se může projevit poruchami spánku, potížemi se soustředěním, a nadměrnou ostražitostí*

(Atkinson, R. L. a kol, 2003. s. 494)

Fyzické následky: do fyzických následků řadíme kromě fyzických atak jako je škrcení, tahání za vlasy, údery pěstí až například pokusy o vraždu oběti, také neméně závažné následky jako jsou psychosomatické následky pronásledování. Do psychosomatických potíží se řadí například zvracení, průjmy a další zažívací potíže, respirační obtíže, srdeční arytmie, žaludeční vředy a taky zvýšená unavitelnost a bolesti hlavy.

Sociální následky: sociální sféra života oběti bývá zasažena neméně závažně, než ty předchozí dvě. Oběť už nemůže a nedokáže mít stejný životní styl, jako před tím, než se stala obětí stalkingu. Často je sociálně izolovaná ať už z důvodu strachu vyjít ven, změny či ztráty zaměstnání, ale také z obavy a nedůvěry v okolí a další osoby. Obětem se nezdá rozpadne partnerský vztah právě z důvodu, že jsou najednou „jiné“, přestože už aktuální stres z pronásledování opadne.

Z výzkumu z roku 2004, který byl proveden Wondrakem (In Čírtková, 2007, str. 122) vyplývá několik reakcí obětí stalkingu:

- 15% obětí zažívá konflikty v sociálním okolí
- 25% obětí někdy myslelo na sebevraždu
- 39% obětí změnilo bydliště
- 53% obětí změnilo pracoviště

V souvislosti s viktimizací a stalkingem souvisí i termín „**falešná oběť stalkingu**“. V jiných zdrojích můžeme najít synonymní výrazy k termínu falešná oběť, těmi jsou například předstíraná nebo také údajná oběť či syndrom falešné viktimizace. Tento termín definuje Čírtková jako „*osobu, která se vydává za oběť trestného činu, ačkoliv jí ve skutečnosti není.*“ (Čírtková, 2008, s. 104) u problematiky stalkingu dále rozlišuje pět kategorií falešných obětí:

- *pachatelé vydávající se za oběti stalkingu (jedná se o záměnu rolí)*
- *psychotické oběti (přesvědčení o údajném pronásledování)*
- *bývalé oběti stalkingu (negativní zkušenosti z minulosti se promítají do současného života)*
- *umělé oběti stalkingu (usilují o pozornost okolí, zviditelnění se, věrohodně předstírají různé symptomy viktimizace)*
- *simulující oběti stalkingu (podobné jako umělé oběti, ale za cíl nemají získání pozornosti okolí, ale usilují o finanční nebo jiné účelové výhody).*

Další zmínku v souvislosti s viktimizací oběti je pojem „sekundární viktimizace“. Ta bývá charakterizována jako „*chybná reakce společnosti, institucí a lidí z neformálního okolí i z míst oficiální kontroly na primární viktimizaci.*“ (Schneider in Čírtková, 2011)

Této sekundární viktimizaci bývá bohužel vystavena část obětí trestných činů. Oproti primární viktimizaci, kdy jsou oběti vystaveny přímým následkům zločinu (způsobeným pachatelem činu), u sekundární viktimizace se dopouštějí dalšímu zraňování oběti jak profesionálové například z řad policistů, kriminalistů, soudců, lékařů, tak blízcí lidé jako členové rodiny, přátelé, spolupracovníci, ale také v neposlední řadě média. Právě z důvodu rizika sekundární viktimizace oběti je velice důležité, aby odborníci, ale taky ostatní blízcí lidé oběti nebagatelizovali závažnost případu, byli oběti oporou a jednali v nejlepším zájmu poškozeného jedince. (Čírtková, 2011)

6 ŘEŠENÍ STALKINGU

V poslední kapitole teoretické části se zabývám právní úpravou stalkingu jako trestného činu, možnostmi intervence u nebezpečného pronásledování a také radami některých odborníků věnujícím se problematice vztahového násilí či přímo problematice stalkingu.

6.1 Právní úprava v České republice

Do konce roku 2009 byl v platnosti trestní zákoník 140/1961 Sb., který trestný čin neznal. Stalking jako takový však již existoval, a proto se dal přičíst k jinému trestnému činu jako přitěžující okolnost, nicméně jako samostatně spáchaný trestný čin odsouzen být nemohl. Pokud se přece jen objevilo chování ve stylu nebezpečného pronásledování, ve většině případů, pokud vůbec došlo k soudnímu řízení, byl tento čin souzen jako přestupek občanskému soužití podle §49 zákona 200/1990 Sb. A za tento čin byla uložena jen finanční pokuta.

Od 1. ledna 2010 platí nový trestní zákoník č. 40/2009, který už termín stalking zná. Je zde ukotveno jak nebezpečné pronásledování, tak i nebezpečné vyhrožování.

Tím, že horní hranice trestu při odsouzení za tyto činy činí maximálně jeden rok odnětí svobody, spadá tento trestní čin do kategorie přečinů. (U přečinů je horní hranice sazby maximálně tři roky odnětí svobody.)

Trestní zákoník 40/2009 Sb. dle a §354 definuje nebezpečné pronásledování následovně:

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,

b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,

c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,

d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo

e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,

b) se zbraní, nebo

c) nejméně se dvěma osobami.

(Trestní zákoník 40/2009 Sb.)

Jestliže se žena dostane do situace, kdy je obětí nebezpečného pronásledování či vyhrožování, má dvě možnosti, jak se zachovat. Záleží na tom, do jaké míry je schopna se chovat asertivně. Má možnost defenzivní či ofenzivní obrany před stalkerem. Každý případ je jiný, každá oběť i každý pachatel jsou jiní. Nicméně pokud bude oběť dostatečně bojovně naladěna a zvolí ofenzivní způsob řešení, jde do konfliktu s pronásledovatelem. Má možnost podat žalobu a požádat o ochranu osobnosti nebo přímo oznámit trestný čin „Nebezpečného pronásledování“.

Pokud oběť zvolí druhou možnost, tedy defenzivní způsob obrany, aktivita je nulová. To znamená, musí ignorovat veškeré pokusy o kontakt od pronásledovatele, je to tzv. nulová reakce. V tomto případě je ovšem v životě oběti nutno velkých změn. Často je oběť nucena změnit od telefonního čísla, přes zaměstnání až třeba po místo bydliště. Tyto kroky vyžadují od oběti velké množství energie, síly a často i finančních prostředků a oběť to může pociťovat zcela oprávněně jako příkoří. (Čírtková, 2011)

6.2 Možná intervence

Případy nebezpečného pronásledování můžeme rozlišit do dvou skupin. Na lehké a ty závažné případy. Lehčí případy stalkingu se také vyznačují tím, že trvají kratší dobu, než ty závažné, které mají i stupňující tendenci, co se nebezpečnosti týče.

To, do jaké skupiny případ spadá, v první řadě rozlišuje oběť pronásledování. Jde o jakousi intuici, protože pokud například svého pronásledovatele zná, alespoň trochu tuší, čeho je schopený, co by dokázal udělat. Jakmile však vystoupí z „nečinnosti“ a požádá o pomoc někoho z vnějšku, je její strach už vystupňovaný a obává se, že sama situaci nezvládne. Kvalifikovanou

pomoc lze hledat u policie, lékařů, v některé ze sociálních služeb či nestátních neziskových organizacích.

Pro kvalifikované odborníky není tak složité určit, zda se jedná o nebezpečné pronásledování, kdy je oběť vážně ohrožena. Přihlížejí k několika faktorům, jako jsou:

- *délka trvání pronásledování*
- *povaha aktivit stalkera*
- *intenzita aktivit stalkera*

U závažných případů stalkingu se také zvažuje tzv. „**risk assesment**“, což je riziko ohrožení oběti neboli otázka, zda je pronásledovatel natolik nebezpečný, že by se mohl dopustit hrubého násilí na oběti.“ (Čírtková, 2011, s. 3)

Pro posuzování právě tohoto rizika ohrožení existují dva teoretické předpoklady:

model lineárního vývoje – tento model vychází z předpokladu, že pronásledování probíhá jako proces a charakteristické je zde stupňování intenzity a tím i rizika. Předpokladem je, že smrt oběti je vyvrcholením předchozího vzrůstajícího násilí. Zároveň se v tomto modelu předpokládá, že hrubý útok vůči oběti, který by přišel jako „blesk z čistého nebe“ je velmi ojedinělý bez předchozích náznaků.

model kumulujících se zjištěných rizikových faktorů – v tomto modelu odborníci pracují se seznamy rizikových faktorů ohrožujících oběť. Tyto faktory pak pomáhají nejen jako posouzení rizika pro oběť, ale zároveň jako soubor informací o stalkerovi a konstrukci celého případu a dalších výzkumů teoretických poznatků o nebezpečném pronásledování.

Jako příklad seznamu rizikových případů může sloužit tento inventář, který je užívaný americkou FBI (in Čírtková, Goebel a Lapp, 2003):

- *kriminální anamnéza (zejména násilná trestná činnost),*
- *abúzus alkoholu a drog,*
- *symbolické násilí (např. zabití domácího mazlíčka) nebo vyhrožování smrtí,*
- *děti jako prostředek nátlaku,*
- *avíza vraždy nebo sebevraždy,*

- *mimořádné stresory na straně potenciálního pachatele (ztráta zaměstnání, rozhodnutí soudu v neprospěch pronásledovatele atp.),*
- *násilí na veřejnosti (pronásledovatel atakuje oběť i ve veřejném prostoru),*
- *držení zbraně,*
- *stav zoufalství (klesající pozornost k sociálním normám a vazbám/depresivní ladění/deklarovaná ztráta životních perspektiv),*
- *přítomnost psychopatologie,*
- *obviňování ostatních a okolí v kombinaci s nekritičností k sobě,*
- *extrémní kontrola (observace, slídění, vyžadování vysvětlení pohybu od potenciální oběti),*
- *nedůsledné chování oběti.*

V našich podmínkách bohužel není prevence ani řešení případů stalkingu ještě natolik propracovaná jako například ve Velké Británii, která je asi v této problematice nejdále ve srovnání s ostatními evropskými státy. Právě ve zmíněné Británii mají policisté poměrně přesně vypracované manuály a příručky, jak postupovat v případech nebezpečného pronásledování.

Pokud se podíváme mimo Evropu, tak například ve Spojených státech amerických je v několika městech přímo antistalkingová jednotka, případně odborně vyškolení policisté a policejní úředníci v problematice stalkingu.

V trestním řádu České republiky je nebezpečné pronásledování zahrnuto jako trestný čin teprve od roku 2010, nicméně od té doby se řeší případů nebezpečného pronásledování čím dál více.

Obecný postup policejní intervence při ohlášení stalkingu by se dal shrnout následovně:

- Získání všech dostupných informací nejen o pronásledovateli, ale také o oběti a dalších zainteresovaných osob. Tím i odhalit možné riziko ohrožení oběti a závažnost celého případu. Zajistit všechny možné důkazy o nebezpečném pronásledování.
- Podle zjištěných informací zvolit vhodnou intervenci a strategie na zachycení pachatele a ochrany oběti.
- Po celou dobu týmově spolupracovat také s psychology a psychiatry, vzhledem k problematice, která se těchto oborů velmi úzce dotýká.
- Po celou dobu vyšetřování myslet na důsledky tohoto trestného činu pro oběť a nevystavovat ji zbytečnému stresu, dát pozor na sekundární viktimizaci. Popřípadě

poskytnout oběti potřebné informace o následné pomoci například v neziskových organizacích poskytujících pomoc obětem trestných činů. (Marrewa, 2002)

6.3 Doporučení odborníků

V každé společnosti se vyskytuje tzv. rizikové a nežádoucí chování, což je novější pojem pro sociálně patologické jevy. Je snahou tyto jevy co nejvíce zmírňovat, léčit, potlačit, pracovat s nimi, ale nejúčinnější a nejefektivnější je těmto jevům předcházet. K těmto společensky nežádoucím jevům patří také nebezpečné pronásledování. Dle odborníků je také prevence vždy vhodnější a ekonomicky méně náročná, než následná léčba. Prevenci můžeme obecně rozdělit na tři stupně. V problematice nebezpečného pronásledování by prevence měla být zaměřena následovně:

Primární prevence: první stupeň preventivních aktivit by měl zahrnovat zvyšování informativnosti u široké populace formou například letáků, informačních spotů, větší medializace případů nebezpečného pronásledování. A to i případů méně závažných, které jsou nyní spíše bagatelizovány.

Sekundární prevence: tento stupeň preventivních aktivit je zaměřen už na tu část populace, která je nebezpečným pronásledováním zasažena. Jde zejména o informace, kam a na koho se mohou oběti i rodiny obětí obrátit. Rady a postupy, jak co nejrychleji pronásledování ukončit a odvrátit tak hrozbu dalšího nebezpečí.

Terciární prevence: poslední stupeň prevence, kdy je pozornost směřována na pronásledovatele, kteří byli za svůj čin již trestáni, a prevence je zaměřena tedy na jejich možné recidivující chování. (Čírtková, 2009)

Al Marrewa ve své knize „Nenechte si ubližovat“, předkládá v bodech určitý „návod“, jak se ochránit před případným pronásledovatelem.

Naslouchejte své intuici. Tento bod v podstatě vyzývá k tomu, aby byl každý, kdo vstupuje do vztahu opatrný a pozorný k určitým projevům partnera, které mohou signalizovat určitou patologii osobnosti. Upozorňuje na fakt, že přestože je každý stalker jiná osobnost, vykazují shodné rysy, jakými jsou tendence ovládat druhé, vlastnit partnera, řídit vztah. Rovněž je u nich nízký práh frustrační tolerance a tendence vinit z problémů osoby kolem sebe, svoji vinu neuznává.

Stanovte si hranice. Hranicí zde autor myslí jasnost a srozumitelnost odmítnutí stalkerského chování vůči oběti. Klade důraz na striktní zastavení pronásledování. Oběť musí stanovit jasné hranice, aby pronásledovatel neměl dojem, že může doufat v nějaký další kontakt. Přitom nemusí jednat osobně, ale například přes třetí osobu, třeba právníka. Jasné odmítnutí může zároveň pomoci oběti v dodání si síly a vyřešení situace.

Pořizujte si záznamy. Tato aktivita je důležitá především ve chvíli, kdy se schyluje k podání trestního oznámení na stalkera. Bez jasných důkazů se těžce přesvědčuje okolí o nebezpečí, které se oběti děje. Je proto vhodné dělat si záznamy, psát si například i deník, schovávat si výhrušné sms zprávy, emaily a další důkazy o pronásledování a obtěžování.

Kontaktujte policii. Oznamit nebezpečné pronásledování na policii až ve chvíli, kdy se stane něco „vážnějšího“ a dojde například k fyzickému násilí je zbytečné a nebezpečné hrdinství oběti, které se nemusí vyplatit.

Obráťte se na právníka. Právnícké služby neposkytují pouze soukromí právníci, ale lze najít právnícké služby i v neziskových organizacích a na dalších místech, kde může oběť hledat pomoc. Nejen pro oběť je to forma podpory a přístup k informacím, jak svoji situaci řešit. Je to také signál pro stalkera, že je oběť schopná řešit situaci s pomocí dalších odborníků a přijímat pomoc zvnějšku.

„Řekněte to světu:“ Je pravděpodobné, že někteří lidé z okolí oběti budou při nejmenším překvapeni, pokud budou požádáni o informování, pokud se pronásledovatel vyskytne na vašem pozemku či v okolí vašeho domu. Není ostudou požádat kolegu v práci o doprovod k autu nebo ke dveřím, pokud má oběť z pronásledovatele obavy. Čím více lidí a přátel oběti bude vědět o pronásledování, tím větší pravděpodobnost je, že někdo oběti pomůže s řešením situace.

Obstarejte si omezující příkaz. Tento dokument nejen, že je vhodným opatřením v rámci bezpečnosti oběti stalkera, ale také je oficiálním dokumentem, který je již zaznamenán

v policejním spise o pronásledování. Zároveň je však nutné brát v potaz, že tento příkaz může stalkera spíše vyprovokovat k akci a vyvolat v něm touhu po pomstě za tento krok.

Zajistěte si profesionální pomoc. Skutečnost, že se člověk ocitne v roli sledovaného je stresující sama o sobě. Autor knihy „Nenechte si ubližovat“ Al Marrewa doporučuje začít navštěvovat podpůrné skupiny či terapii zejména tehdy, pokud se objeví příznaky deprese, úzkosti, zvýšeného stresu.

Využijte svého hněvu. Oběť má právo cítit hněv vůči člověku, který ji ze života činí doslova peklo. Jde jen o to, zda tento hněv bude využívat jako energii k tomu, aby celou situaci vyřešila a nebezpečí odvrátila, anebo zda si svým hněvem pouze celou nepříjemnou situaci zkomplikuje, je důležité nejednat ukvapeně, v afektu, ale naopak promyslet postup řešení. Zůstat objektivní je v této situaci na místě, stejně jako neotáčet hněv proti sobě a hledat vinu jinde, než ve stalkerovi.

Chraňte se. Bezpečí pro pronásledovaného člověka a jeho blízké by měla být vždy na prvním místě. (Marrewa, 2002)

Nejen pro oběti stalkingu existují rady a návody, jak co nejvíce snížit rizika pronásledování, jak se uchránit před následky stalkingu. Oběť není ten jediný „faktor“, který může svým důsledným chováním přispět k zastavení nebo alespoň zmírnění nebezpečného pronásledování. Uvádím několik faktorů a okolností, které dle Čírtkové (Čírtková, 2011) mohou pozitivně ovlivnit průběh nebezpečného pronásledování:

- Nové partnerství stalkera – platí v případě expartner stalkingu, protože původní partner či partnerka přestává být objektem touhy pronásledovatele.
- Práce, která přináší stalkerovi uspokojení, sociální zadostiučinění a dobrý status.
- Racionální usměrnění ze strany advokáta.
- Psychologická asistence a intervence, v rámci které může stalker ventilovat své pocity ponížení a frustrace.
- Poradenství či psychoterapie pro stalkera zaměřená na rozbor důvodu kolapsu vztahu a sebereflexi vztahové způsobilosti.
- Sankce, včetně uvěznění. (Čírtková, 2011)

7 METODIKA PRÁCE

Má diplomová práce nepřímo navazuje na bakalářskou práci, která byla věnovaná taktéž tématu stalking, ovšem z pohledu formy domácího násilí. V bakalářské práci jsem volila pro praktickou část kvantitativní výzkum, vzhledem k tomu, že byl poměrně nově ustálen stalking v našem trestním řádu. Zajímala jsem se o povědomí o tomto fenoménu u široké veřejnosti. Nyní v práci diplomové, jsem se snažila ucelenou formou popsat problematiku stalkingu v teoretické části. V této části práce se zaměřím na informovanost vysokoškolských studentek jako skupiny společnosti, která je jakožto zástupkyně ženského pohlaví, stalkingem ohrožena více, než mužská část populace. Nehledě na fakt, že vysokoškolské studentky, jak ukazují kazuistiky v mém předvýzkumu, ale také mnohé jiné případy, nejsou o nic méně ohroženy, než ženy s nižším vzděláním či nižším sociokulturním statusem. Tím bych ráda potvrdila teoretické poznatky, že stalking nijak nesouvisí se vzděláním či postavením oběti.

Významnou pomocí během sepsání kazuistik mi bylo absolvování praxe na odboru sociálních věcí, kde jsem se setkala s několika případy nebezpečného pronásledování a mohla jsem nahlédnout do spisů a dokumentů těchto kauz. Další pomocí mi byly konzultace s vedoucí mé diplomové práce PhDr. Kamilou Holáskovou, PhD., která se v rámci své psychologické praxe také setkala s několika případy stalkingu a ochotně mi své poznatky předala.

V rámci sbírání dat mi velmi pomohl fakt, že jsem studentka vysoké školy a tím pádem se pohybuji mezi vysokoškolačkami nejrůznějších oborů, což mi sbírání dat poměrně usnadnilo.

7.1.1 Teoreticko-praktická příprava

Za začátku psaní této práce jsem si dala za cíl sepsat pokud možno ucelenou formou dosavadní teoretické poznatky o stalkingu a zároveň zmínit situaci nebezpečného pronásledování v naší republice. V části praktické, jsem si dala za cíl zmapovat informovanost vysokoškolských studentek v problematice nebezpečného pronásledování.

V rámci výběru literatury, odborných článků a časopisů jsem se snažila najít nejaktuálnější informace, které jsem následně použila při sepisování teoretické části diplomové práce. Nejčastěji jsem čerpala z publikací a článků Doc. PhDr. Ludmily Čírtkové, Csc., která se této problematice

jako jedna z mála na našem území věnuje. Dalšími zdroji pro mne byly i některé dokumenty a reportáže týkající se stalkingu, kterých od roku 2010 výrazně přibýlo.

Všechny tyto teoretické poznatky jsem následně využila při výběru kazuistik, které jsem zařadila do praktické části, v rámci předvýzkumu.

Z teoretické části jsem vycházela i při sestavování dotazníků. Výběr položek nebyl nesnadnější, protože k tématu nebezpečného pronásledování by se dalo vymyslet otázek mnoho. Snažila jsem se proto, aby byly jednotlivé otázky položené logicky, navazovaly na sebe a jasně z nich vyplynula míra informovanosti respondentek.

7.1.2 Jednotlivé výzkumné otázky

Jednotlivé výzkumné problémy a výzkumné otázky jsem zformulovala na základě teoretické části. Patnáct po sobě jdoucích otázek jsem rozdělila do oblastí, které se všechny týkají nebezpečného pronásledování. Výzkumné otázky jsou podrobněji popsány na následujících stránkách práce. Zároveň jsou pod nimi vypsány jednotlivé podrobnější otázky vztahující se právě k jednotlivým VO a výsledky zaznamenané z odpovědí respondentek jsou zde jednak popsány, ale taky graficky znázorněny. Celkové vyhodnocení a ověření všech VO je v rámci diskuze (viz. níže).

VP1: Poněti o stalkingu, osvěta v problematice nebezpečného pronásledování.

VO1: Budou respondentky znát pojem stalking a budou mít dojem, že je osvěta v rámci tohoto fenoménu dostatečná?

VP2: Charakteristické rysy stalkera.

VO2: Bude pravdivý předpoklad, že odpovídající vysokoškolačky budou vidět spojitost mezi stalkerovým chováním a jeho věkem, inteligencí, pohlavím, případně poruchou osobnosti?

VP3: Stalking – problém moderní doby?!

VO3: Vnímá většina respondentek stalking jako jev, který se týká více osobností, které jsou mediálně známé a jsou „více na očích“, případně vnímají stalking jako jev moderní doby?

VP4: Předcházení stalkingu.

VO4: Převažuje u většiny respondentek názor, že se dá nebezpečnému pronásledování nějak předejít, případně předvídat rizika pronásledování?

VP5: Intervence a případy stalkingu.

VO5: Vnímá většina odpovídajících vysokoškolaček intervenci v případech stalkingu jako dostatečnou a setkala se některá z respondentek osobně s nebezpečným pronásledováním?

7.1.3 Charakteristika výzkumného souboru

Oslovenými respondentkami byly ženy, respektive mladé ženy. Studentky vysokých škol, různých oborů na území Moravy. Snažila jsem se, aby byly zastoupeny nejen humanitní obory, ale také technické a přírodovědecké. Zároveň jsem se dotazovala studentek na jejich věk, přičemž jsem je rozdělila do dvou kategorií pod 22 let věku a nad 22 let věku.

První skupina respondentek, tedy pod 22 let byla zastoupena 66 studentkami a skupina druhá, nad 22 let, byla zastoupena počtem 79 studentek.

7.1.4 Použitá metoda

Pro praktickou část jsem zvolila kvantitativní výzkum vzhledem k tomu, že jsem si kladla za cíl zmapovat informovanost. Vycházím ovšem z teoretických poznatků sepsaných v první části práce, kdy se mi jednotlivé poznatky promítly v jednotlivých kazuistikách, které jsou sepsány v rámci předvýzkumu.

Výzkumnou metodou se tedy stalo dotazování a nástrojem výzkumu mi byl sestavený dotazník. Dotazník byl sestaven z 15 otázek. První z otázek byla položena tak, aby respondentky mohly vybrat z několika možností, co znamená pojem stalking. Vycházela jsem z předpokladu, že pokud nebudou vědět, co pojem znamená, zvolí jednu z odpovědí, která se jim bude zdát nejpravděpodobnější. Další otázky, které jsou sepsány již na další straně dotazníku, již jasně směřují k informacím týkajícím se nebezpečného pronásledování.

Dotazování je, dle mého názoru, vhodnou metodou, jak zjistit informovanost. Nejen díky anonymitě, která tím pádem může poskytnout i vyšší pravděpodobnost pravdivých odpovědí respondentek.

7.1.5 Organizace výzkumu

Organizace výzkumu trvala něco kolem tří měsíců i s předvýzkumem. Dotazníky jsem se snažila rozdat mezi respondentky různých ročníků vysokých škol a přibližně rovnoměrně mezi fakulty vysokých škol v Olomouci i v Brně. Většina jich však byla rozdána v kraji olomouckém. Oslovila jsem studentky oborů: psychologie, právo, fyzioterapie, medicíny, vysokého učení technického – obor stavební inženýrství, přírodovědecké obory, ekonomie a také sociální práce na Vyšší odborné škole Caritas v Olomouci.

Při rozdávání jsem zdůraznila anonymitu a prosbu o vyplnění každé z položek.

Z celkového počtu téměř dvou stovek dotazníků, jsem dostala nazpět 151 dotazníků, z toho bylo použitelných a vyplněných ke zpracování 145 dotazníků.

7.2 Předvýzkum

Předvýzkum jsem realizovala v rámci své praxe na odboru sociálních věcí, kde jsem se setkala s několika případy nebezpečného pronásledování. Díky této praxi a konzultacím s vedoucí mé diplomové práce paní PhDr. Kamile Holáskové, PhD., jsem sepsala čtyři případy, kde jsou jasné

a typické znaky nebezpečného pronásledování. Všechny čtyři kazuistiky jsem sepsala v takové podobě, aby byl každý z případů srozumitelný, zároveň nebyl příliš rozsáhlý a obsahoval zejména projevy nebezpečného pronásledování. U žádného z případů jsem neuváděla reálná jména a informace, aby nedošlo k identifikaci osob či konkrétního případu.

Z těchto případů jsme následně vycházela i při sestavování dotazníků, které jsem předkládala k vyplnění vysokoškolským studentkám. Tyto kazuistiky uvádím na následujících stránkách.

Kazuistika č. 1

Případ stalkingu z Olomouckého kraje, kdy obětí byl mladý muž, kterého pronásledovala jeho bývalá přítelkyně, studentka vysoké školy. Tato respondentka vyrůstala pouze s matkou. Rodiče se rozvedli, ještě když byla velmi malá. Matka by pro dceru udělala naprosto vše, v podstatě se pro dceru obětovala a otec se na výchově nijak nepodílel, pouze zasílal výživné. Respondentka matku nerespektovala a dělala si vždy vše tak, jak chtěla ona. Dokonce to byla spíše ona, kdo určoval matce, co a jak bude dělat. Respondentčino chování by se dalo nazvat parazitujícím, sobeckým až agresivním.

Se svým bývalým partnerem se seznámila na zábavě. V té době studovala a byla velmi atraktivní. Její přítel již pracoval a živil se jako prodejce automobilů. Společně trávili hodně volného času a intenzivně spolu chodili dva roky. V této době ji živil právě partner. Během vztahu spolu však nebydleli. Po dvou letech vztahu, se s respondentkou přítel rozešel z důvodu, že si našel jinou přítelkyni. Tento důvod byl možná pouze zástěrkou, aby se jí zbavil. Respondentka však rozchod odmítala přijmout. Neustále mu volala, zasílala desítky sms zpráv, kontaktovala jeho přátele a zjišťovala si informace, kde se pohybuje. Neohlášeně jezdila do jeho zaměstnání nebo k němu domů, kde na něj čekala třeba i několik hodin. Pronásledovala ho na diskotéky, akce, atd. Hledala taktiku, jak ho dostat nazpět. Jako důvod, proč chce partnera nazpátek, byla však pomsta. Jakmile by se k ní prý vrátil, odkopla by ho ona, jak to udělal on před tím jí. Chtěla se mu pomstít.

Kazuistika č. 2

Druhý případ stalkingu se odehrál opět v Olomouckém kraji. V tomto případě byla však obětí mladá studentka cizích jazyků vysoké školy. Tato dívka se s pozdějším pronásledovatelem seznámila ve vesnici, kde žila s rodiči. Respondent pocházel z této vesnice taky. Začali spolu chodit. Jejich vztah ovšem trval velice krátce a dívka ho ukončila.

Se začátkem následujícího semestru odjela opět na studia. Respondent však kvůli této dívce opustil společnou vesnici, svoje tamní zaměstnání a odešel do města, kde jeho bývalá přítelkyně studovala. V tomto městě si našel i nový byt a zaměstnání.

Začal bývalou přítelkyni sledovat a neustále ji někde „náhodně potkávat“. Překvapoval ji před vysokoškolskými kolejemi, kde bydlela, čekal na ni před fakultou, doprovázel ji při cestách do města apod. Dívka však o jeho zájem nestála a opakovaně respondenta odmítala. Byla nucena měnit pokoje na kolejích, podnájmy a priváty, ale vždy ji respondent našel buď sám, nebo zjistil informace o dívce přes různé známé a kamarády, kteří v jeho zájmu neviděli nic podivného a škodlivého.

Situace vygradovala ve chvíli, kdy dívka odpověděla na inzerát na doučování dítěte. Když přišla na smluvené doučování na adresu určeného bytu, našla v tomto bytě opět svého bývalého přítele. Po prvním šoku a vyděšení zvolila taktiku „předstíraného návratu“ tak, aby se ho v nejbližším čase s pomocí známých, případně policie dokázala zbavit. Po této příhodě už jí známí a rodina věřili, že zájem respondenta o dívku je opravdu patologický.

Kazuistika č. 3

Čtyřčlenná rodina. Manželé, oba středoškolské vzdělání s maturitou, spolu žili několik let, mají spolu dva syny – 12 a 9 let. Po několika letech soužití si manželé přestali rozumět a po předchozích hádkách a tahanicích dospěli k rozhodnutí, že se rozvedou. Každý ze synů se rozhodl, že chce zůstat u jednoho z rodičů. Starší syn zůstal s matkou, mladší chtěl zůstat s otcem.

Vzhledem k tomu, že manželé se spolu nemohli dohodnout na majetkovém vyrovnání ani na výchově společných dětí, rozvodové řízení trvalo velice dlouho. Během této doby docházelo ze strany respondenta vůči manželce k chování, které se později klasifikovalo jako stalking. Respondent neustále svoji ještě právoplatnou manželku sledoval, popojížděl vedle chodníků, po kterých žena šla například od práce či na nákup. Seděl v autě dlouhé hodiny a sledoval okna

jejich bývalého společného bytu, kde žena zůstala dál žít se starším synem. Po mladším synovi ženě posílal neustále vzkazy a dopisy, často s vulgárním a urážlivým obsahem. Následně nainstaloval kameru do květináče na chodbě domu, u dveří bytu, kde dříve bydlel společně s rodinou, aby měl přehled o tom, kdy a jak oblečená jeho žena chodí ven. Na dotazy ženy, proč ji sleduje a proč to dělá, odpovídal, že chce mít přehled o tom, jak vychovává jeho druhého syna. Ve skutečnosti se však veškerá jeho nevyžádaná pozornost zaměřovala jen na ženu.

Kazuistika č. 4

Respondentka, absolventka vysoké školy ekonomického oboru, si brala svého partnera po asi dvouletém vztahu. Byla velmi zamilovaná a i přes občasné žárlivé scény svého přítele věřila, že spolu prožijí spokojený život. Žárlivost si vykládala jako zájem o její osobu.

Během manželství se žárlivé scény vyskytovaly čím dál častěji a psychický nátlak na ženu by se dal už v této chvíli označit jako domácí násilí. Respondentka však čekala jejich první společné dítě a věřila, že dítě jejich vztah vylepší. Narodila se jim zdravá dcera. Situace se však nelepšila a manžel znepríjemňoval život nejen respondentce, ale i jejich dceři, která postupně vyrůstala v tomto neharmonickém prostředí.

V době, kdy dcera dovršila patnáctý rok, podala respondentka žádost o rozvod. To jejího manžela šokovalo a začal se chovat velice agresivně. K psychickému násilí přidal i fyzické útoky jako fackování či kopance. Vyhrožoval respondentce, že pokud od něj odejde, zabije jejich dceru a pak i sebe. Následně vyhrožoval, že zabije i ji. Rozvod se vlekl poměrně dlouhou dobu a po tento čas respondentka i s dcerou žila u svých rodičů.

Během celé této doby ženě chodily stovky sms zpráv denně. Často ji její muž sledoval po cestě ze zaměstnání, kdy šel několik metrů za ní a vykřikoval na ni urážky a vyhrůžky. Dále vyhrožoval také respondentčiným rodičům, šířil pomlvy a dával ji za vinu rozpad rodiny. Jejich společnou dceru často obtěžoval přímo ve škole, kdy si ji nechal volat z vyučování a kontaktoval přes ni respondentku nebo jí vyhrožoval. Dcera kvůli těmto atakům začala mít psychické problémy a musela vyhledat psychologickou pomoc.

V současné době jsou již manželé rozvedeni a muž byl odsouzen za nebezpečné pronásledování, nicméně respondentka i její dcera jsou stále v péči psychologů a obávají se chvíle, kdy tohoto muže pustí z vězení.

7.3 Vyhodnocení předvýzkumu

Ve čtyřech případech nebezpečného pronásledování, které uvádím výše v předvýzkumné části praktického oddílu mé diplomové práce, jsem si kladla za cíl popsat případy tak, aby byly zřejmé jednotlivé prvky nebezpečného pronásledování. Zároveň jsem se snažila, aby bylo patrné, že nebezpečné pronásledování nijak nesouvisí s dosaženým vzděláním či společenským statutem. Tyto fakta potvrzují údaje a informace z výzkumů odborníků, které jsou sepsány v teoretické části práce.

Na tomto místě bych ráda stručně vypsala prvky stalkingu z každé jednotlivé kazuistiky:

Kazuistika č. 1:

- Odmítání přijmout fakt rozchodu.
- Neustálé telefonáty, sms zprávy.
- Kontaktování přátel oběti.
- Sledování pohybu oběti a neohlášené návštěvy v místě bydliště oběti.

Kazuistika č. 2:

- Stěhování se za oběti, sledování oběti kamkoliv, kde se vyskytuje.
- Nepochopení mnohonásobného odmítání.
- Zjišťování si informací přes třetí osoby.
- Vymyšlení až absurdních situací ve snaze setkat se s obětí.

Kazuistika č. 3:

- Sledování oběti na každém kroku.
- Dlouhodobé pozorování oběti u jejího bytu.
- Posílání výhružných dopisů a vzkazů přes třetí osoby.
- Instalace kamery ke sledování oběti.

Kazuistika č. 4:

- Agresivní chování vůči oběti.
- Psychický teror, vydírání, výhrůžky jak oběti, tak dalším členům rodiny.
- Šíření pomluv o oběti.
- Zasilání stovek sms zpráv.
- Sledování oběti na cestě do práce i nazpět.
- Kontaktování oběti přes třetí osoby.

7.4 Vyhodnocení výzkumu

Díky nashromáždění potřebných dat, jsem mohla provést praktickou část mé diplomové práce a zároveň zodpovědět stanovené výzkumné otázky.

Kvůli vyššímu počtu jednotlivých oborů jsem při vyhodnocování jednotlivých otázek volila uspořádání oborů do tří oblastí věd, přičemž jsem do **společenských věd** zařadila obory: *psychologie, právo, sociální práce a ekonomie*. Do oblasti **věd aplikovaných** jsem zařadila: *medicínu, fyzioterapii a technické učení – stavební inženýrství*, a do třetí oblasti, což je oblast **přírodních věd**, jsem zařadila *obory přírodovědecké*.

V rámci vyhodnocení jsem používala zkratky jednotlivých oborů z důvodu přehlednosti a snadnějšímu čtení v grafech a tabulkách. Legendu zkratk uvádím zde:

Medicína – med

Fyzioterapie – fyzio

Stavební inženýrství – vut

Sociální práce – caritas (vzhledem k faktu, že odpovídajícími byly studentky této VOŠ)

Právo – právo

Ekonomie – ekonom

Psychologie – psycho

Přírodovědecké obory - přírod

7.4.1 Výzkumná otázka VO1

Ponětí o stalkingu, osvěta v problematice nebezpečného pronásledování.

VO1: Budou respondentky znát pojem stalking a budou mít dojem, že je osvěta v rámci tohoto fenoménu dostatečná?

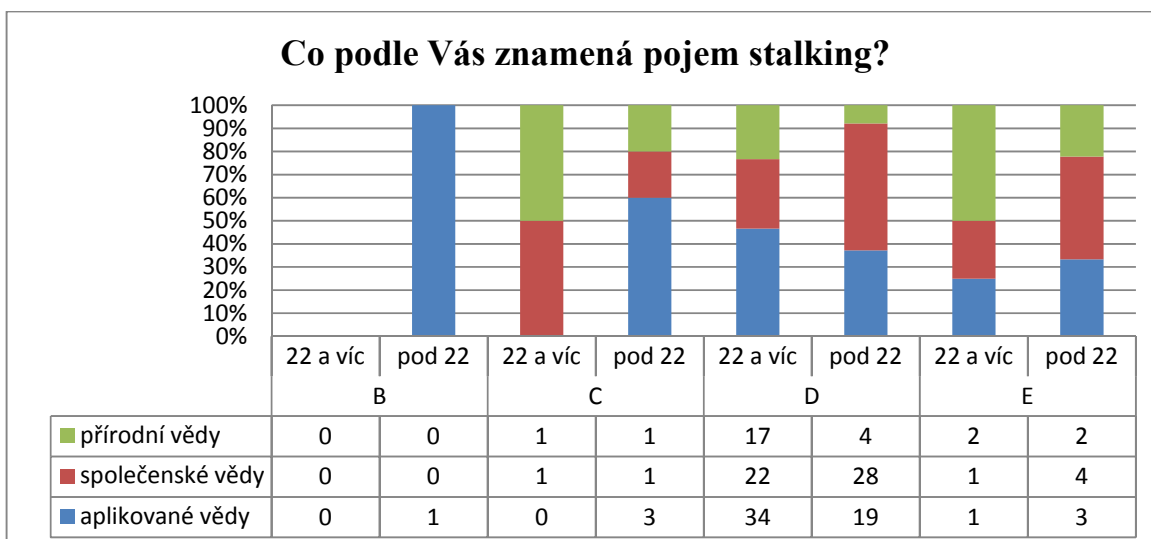
Domnívám se, že vzhledem k rostoucímu počtu případů nebezpečného pronásledování, roste i povědomí o tomto fenoménu mezi širokou veřejností. Zároveň si myslím, že anglický termín „stalking“ jako synonymum nebezpečného pronásledování, bude naprosté většině vysokoškolských studentek známý a dokážou si představit, co tento pojem znamená bez ohledu na jejich věk, tedy to, zda mají pod 22 let nebo jsou starší. A přestože předpokládám správné odpovědi u otázky první, myslím, že v otázce dostatečné osvěty v této problematice budou respondentky volit spíše zápornou odpověď.

Otázka č. 1.

Cílem první otázky bylo zjistit, zda respondentky znají pojem „stalking“. Otázka byla uzavřená. Měly na výběr z pěti (níže uvedených) možností odpovědí, přičemž pouze jedna byla správná.

- A. Je to jiný název pro bezdomovectví.
- B. Fyzický útok na závislou osobu.
- C. Označení šikany mezi dospělými.
- D. Další název pro nebezpečné pronásledování.
- E. Obsazování prázdných domů osobami bez přístřeší nebo osobami závislými na návykových látkách.
-

Obr. 4: Vyhodnocení otázky č. 1

Z uvedených informací zaznamenaných v tomto grafu vyplývá, že naprostá většina dotazovaných mladých žen věděla, co pojem stalking znamená. Odpověď „D“, tedy to, že stalking je další název pro nebezpečné pronásledování, zvolilo 19 respondentek ve věku pod 22 let studujících jeden z oborů zařazených v okruhu aplikovaných věd a 34 respondentek starších 22 let z téhož okruhu. Výrazná převaha správných odpovědí se vyskytla i u okruhů věd společenských a přírodních.

Z celkového počtu 145 zpracovaných dotazníků bylo zaznamenáno 21 špatných odpovědí, přičemž nejčastěji volená špatná odpověď byla možnost „E“, tedy obsazování prázdných domů osobami bez přístřeší nebo osobami závislými na návykových látkách.

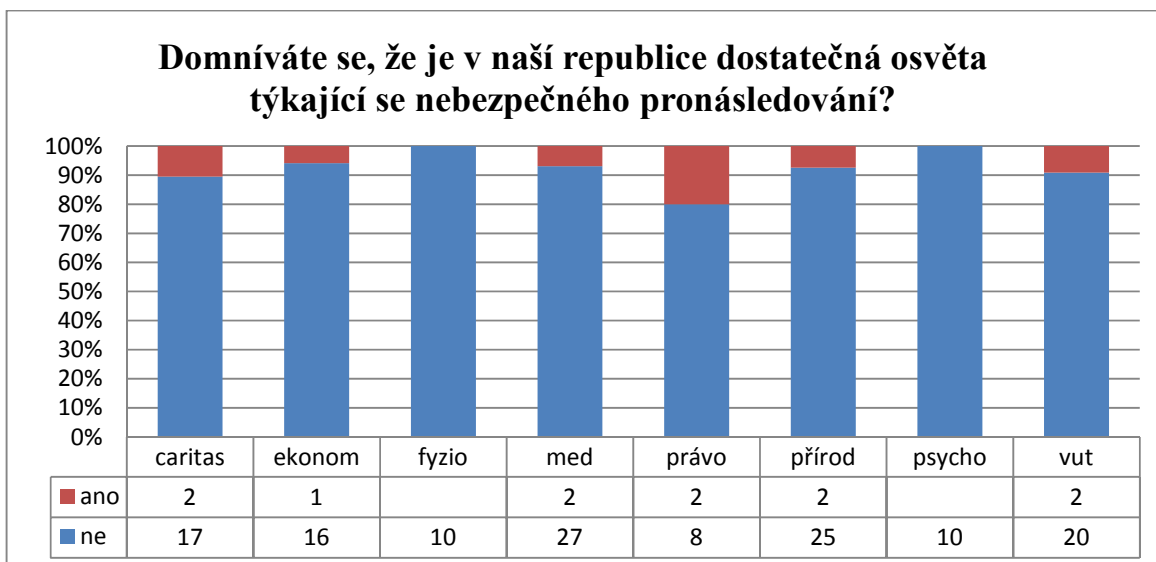
Otázka č. 2

Druhá dotazníková otázka byla položena s cílem zjistit, zda si respondentky myslí, že je v naší republice dostatečná osvěta týkající se nebezpečného pronásledování. Tato otázka byla uzavřená a respondentky měly na výběr ze dvou možností odpovědi:

Ano

Ne

Obr. 5: Vyhodnocení otázky č. 2

V této otázce byla výrazná převaha záporných odpovědí. 100% výskyt odpovědí „ne“ byl zaznamenán v dotaznících respondentek z oborů fyzioterapie a psychologie. Shodný počet kladných odpovědí, tedy 2 kladně odpovídající respondentky, byly z oborů sociální práce, medicíny, práva, přírodovědecké fakulty a technického učení.

Analýza těchto odpovědí nebyla příliš překvapivá z toho důvodu, že respondentky byly z rozličných oborů a ne všechny o problematice stalkingu ví více informací, než jen význam tohoto slova.

7.4.2 Výzkumná otázka VO2

Charakteristické rysy stalkera.

VO2: Bude pravdivý předpoklad, že odpovídající vysokoškolačky budou vidět spojitost mezi stalkerovým chováním a jeho věkem, inteligencí, pohlavím, případně poruchou osobnosti?

K tomuto výzkumnému problému se vztahuje třetí až šestá otázka. Předpokládám, že vzhledem k tomu, že dotazníky vyplňovaly ženy – studentky vysokých škol, budou spatřovat muže jako stalkera nebezpečnějšího pro oběť, než ženu jako stalkerku. Zároveň předpokládám, že respondentky budou vidět značnou souvislost mezi inteligencí pachatele a pronásledováním. Dále si myslím, že nadpoloviční většina respondentek bude usuzovat, že v nebezpečném pronásledování hraje roli věk stalkera (toto tvrzení předpokládám zejména u respondentek do 22 let) a také jeho stabilita, respektive případná porucha chování. Tento předpoklad platí pro respondentky studující obory stavební, medicínské a přírodovědní.

Otázka č. 3

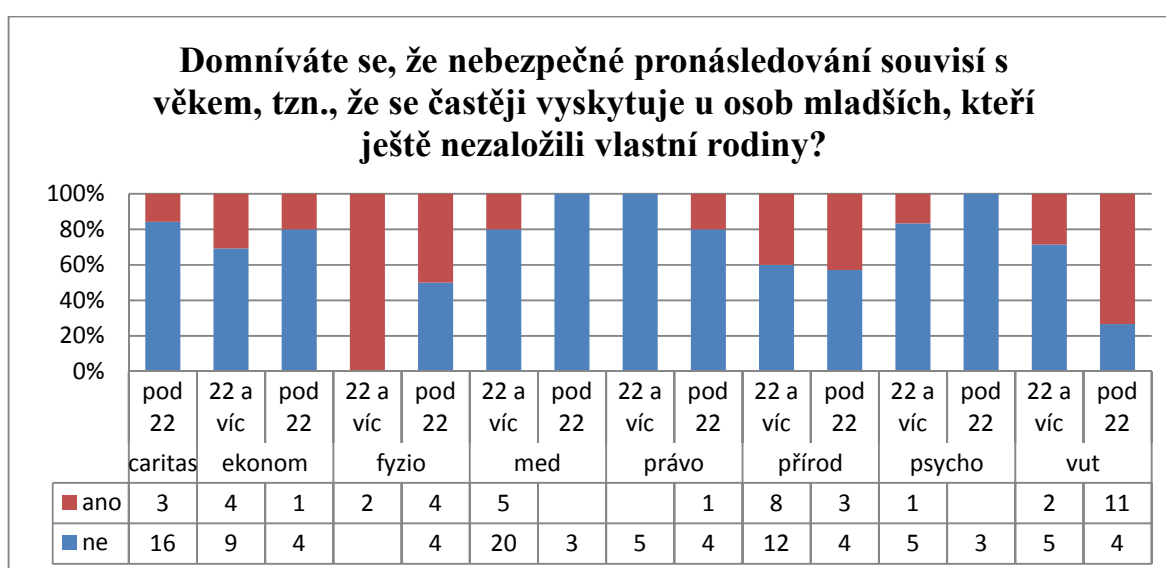
Ve třetí otázce jsem se ptala respondentek, zda si myslí, že nebezpečné pronásledování souvisí nějakým způsobem s věkem. Zda si myslí, že se tedy stalking častěji vyskytuje u osob mladých, kteří ještě nemají vlastní rodiny a prochází různými fázemi zamilovanosti.

Otázka byla uzavřená, nabídnuta byla dichotomie odpovědí:

Ano

Ne

Obr. 6: Vyhodnocení otázky č. 3.

Odpovědi na tuto dotazníkovou položku byly velice odlišné jednak u studentek jednotlivých oborů, rozdílů v odpovědích však byly znatelné i vzhledem k věku odpovídajících. Výraznou převahu kladných odpovědí nad zápornými se vyskytla u odpovědí studentek technického učení ve věku pod 22 let, kdy 11 respondentek (což zde odpovídá zhruba 76%) v této věkové kategorii odpovědělo, že nebezpečné pronásledování souvisí s věkem a vyskytuje se spíše u mladších osob a pouze 4 respondentky ve stejné věkové kategorii zvolily zápornou odpověď. Poměrně výrazný počet kladných odpovědí se vyskytl dále i u studentek přírodovědeckých oborů – kolem 40%, ve věku 22 a více let, konkrétně 8 kladných odpovědí ku 12 záporným. Naopak výrazná převaha záporných odpovědí byla zaznamenána u studentek medicíny ve věku nad i pod 22 let a také u studentek sociální práce na škole Caritas v Olomouci.

Otázka č. 4

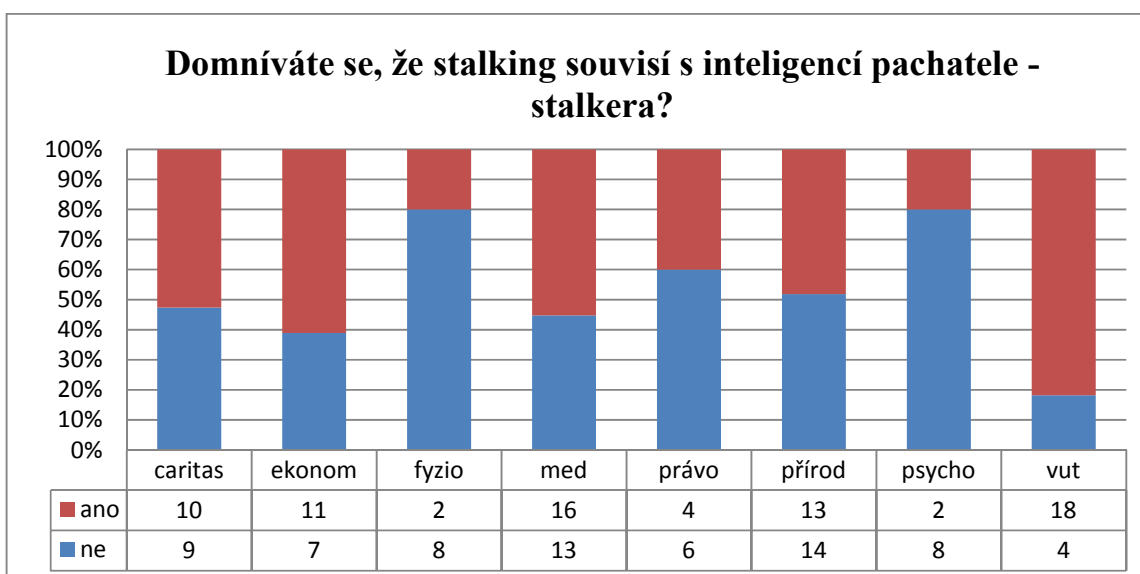
Cílem čtvrté otázky bylo zjistit názor respondentek na to, zda si myslí, že nebezpečné pronásledování souvisí s inteligencí stalkera.

Otázka byla opět uzavřená a na výběr byly dvě odpovědi:

Ano

Ne

Obr. 7: Vyhodnocení otázky č. 4.

Odpovědi na otázku č. 4 byly velice zajímavé. Z informací zaznamenaných v grafu vyplývá, že u studentek některých oborů byly počty kladných a záporných odpovědí poměrně vyrovnané (téměř 50% „ano“ oproti 50% „ne“ u oboru caritas), u některých, například u studentek fyzioterapie byly naopak velmi rozdílné.

Podle očekávání byla výrazná převaha, tedy 8 (80%) záporných ku 2 (20%) kladným odpovědím, zaznamenaná v dotaznících studentek psychologie, které by problematiku inteligence měly mít blíže, než například studentky technických oborů či ekonomie. A právě například u odpovědí z oboru technického učení byla výrazná převaha kladných odpovědí, tedy převažovala odpověď, že stalking souvisí s inteligencí pachatele.

Poměrně vyrovnaný počet odpovědí „ano“ a „ne“ byl zaznamenan u odpovědí studentek medicíny, práva, ale také přírodovědeckých oborů.

Otázka č. 5

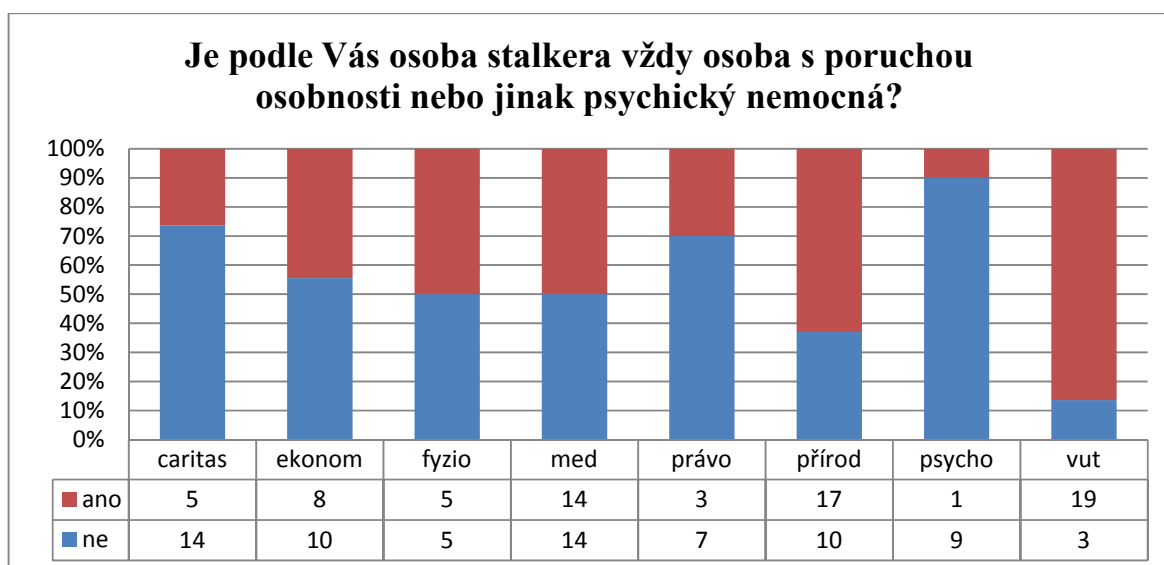
Pátou otázkou jsem se dotazovala na názor respondentek, jestli vidí spojitost mezi poruchou osobnosti a stalkingem, konkrétně na to, zda je podle nich osobnost stalkera osoba s poruchou osobnosti nebo jinak psychicky nemocná.

Výběr odpovědí u této uzavřené otázky byl:

Ano

Ne

Obr. 8: Vyhodnocení otázky č. 5.

Spojitost mezi poruchou osobnosti a stalkingem vidí z celkového počtu 145 respondentek 19 studentek technického učení a pouze 3 ze stejného oboru tuto spojitost odmítá. Naprosto shodný počet odpovědí, tedy 14, lze vyčíst z grafu u odpovědí studentek medicíny. Stejná situace je i u odpovědí studentek fyzioterapie, když deset studentek tohoto oboru odpovědělo 50% kladně a 50% záporně. Poměrně vyrovnaný počet kladných a záporných odpovědí lze nalézt i u odpovědí studentek ekonomie, kdy mírně převažuje záporná odpověď. Výrazné rozdíly v počtu odpovědí lze vidět pak u oborů jako je sociální práce, kde více jak 70% respondentek zvolilo odpověď „ne“ a podobná situace byla i u odpovědí studentek práva.

Otázka č. 6

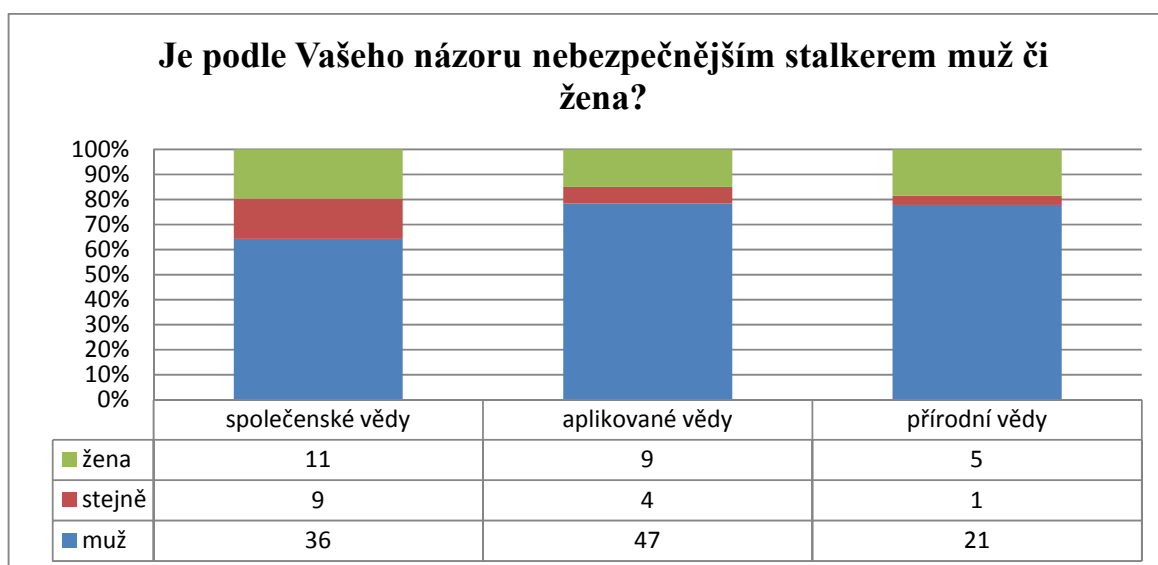
Otázka s číslem šest byla položena s cílem zjistit, zda si respondentky myslí, že je nebezpečnějším stalkerem muž nebo naopak žena.

Na výběr měly z dichotomie odpovědí:

Žena

Muž

Obr. 9: Vyhodnocení otázky č. 6.

Vzhledem k teorii, která říká, že muži mohou být jako stalkeri agresivnější a násilnější, ale zato ženy jsou při sledování své oběti důmyslnější (viz. teoretická část práce), bylo velice zajímavé sledovat výskyt odpovědí. Naprosto výrazně převažovala možnost volby muže jako nebezpečnějšího stalkera. Studentky oborů, které spadají do okruhu společenských věd, tuto možnost zvolily 36x, což představuje více, jak 60%. A jako nebezpečnější při sledování vidí ženu pouze 11 odpovídajících studentek z okruhu společenských věd, přičemž dalších 9 nevidí rozdíl mezi pohlavím a má pocit, že nebezpečným stalkerem může být jak žena, tak muž.

U oborů, které jsou zahrnuty do oblasti aplikovaných věd, byla rovněž naprostá převaha odpovědi „muž“. Jako nebezpečnějšího stalkera - muže zvolilo 47 dotazovaných studentek, 15% pak zvolilo ženu a 4 studentky spatřují obě pohlaví za stejně nebezpečné stalkery.

7.4.3 Výzkumná otázka VO3

Stalking – problém moderní doby?!

VO3: Vnímá většina respondentek stalking jako jev, který se týká více osobností, které jsou mediálně známé a jsou „více na očích“, případně vnímají stalking jako jev moderní doby?

K v pořadí třetímu výzkumnému problému, se vážou následující dvě otázky z dotazníku. Předpokládám, že odpovědi respondentek na tyto dvě otázky se budou lišit. Myslím si, že vysokoškolské studentky odpovídající na tyto otázky budou volit odpověď, že mediálně známé osobnosti jsou ohroženější stalkingem více, než jiní lidé (tento názor předpokládám zejména u dívek do 22 let studujících obory stavební a přírodovědecké), ale zároveň nebudou zastávat názor, že by bylo nebezpečné pronásledování nějakým projevem moderní doby souvisejícím s fankluby celebrit a obdivováním slavných osobností.

Otázka č. 7

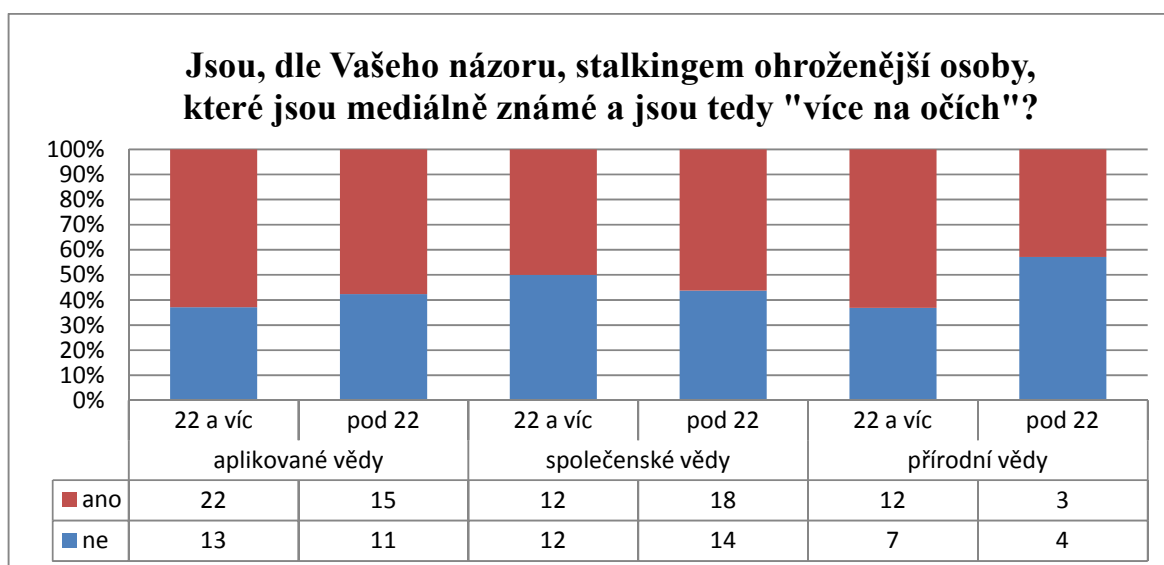
V pořadí sedmá otázka měla za cíl objasnit názor odpovídajících, jestli si myslí, že jsou stalkingem ohroženější mediálně známé osobnosti.

Možnosti odpovědí u této uzavřené otázky:

Ano

Ne

Obr. 10: Vyhodnocení otázky č. 7.

Názor, že mediálně známé osoby, které jsou více na očích veřejnosti, jsou tímto i ohroženější nebezpečným pronásledováním, převažuje u studentek oborů, které jsou zahrnuty v oblasti aplikovaných věd, konkrétně má tento názor 22 studentek starších 22 let (asi 62%) a 15 studentek ve věku pod 22 let (zhruba 58%). 13 studentek ve věku nad 22 let ze stejné oblasti zvolilo zápornou odpověď a 11 studentek mladších 22 let ze stejné oblasti věd.

Poměrně vyrovnané odpovědi bez ohledu na věk respondentek lze vyčíst u oborů v oblasti společenských věd, kdy 12 studentek starších 22 let a 18 studentek mladších 22 let volilo odpověď „ano“, zatímco 12 studentek starších 22 let a 14 studentek mladších 22 let volilo odpověď zápornou.

Odpovědi u zástupkyň přírodních věd byly poměrně rozdílné, co se týká věku respondentek, i názorů na položenou otázku. 12 respondentek starších 22 let a 3 mladší 22 let odpovědělo kladně, zatímco 7 ve věku 22 a více let a 4 ve věku pod 22 let zvolilo odpověď zápornou.

Otázka č. 8

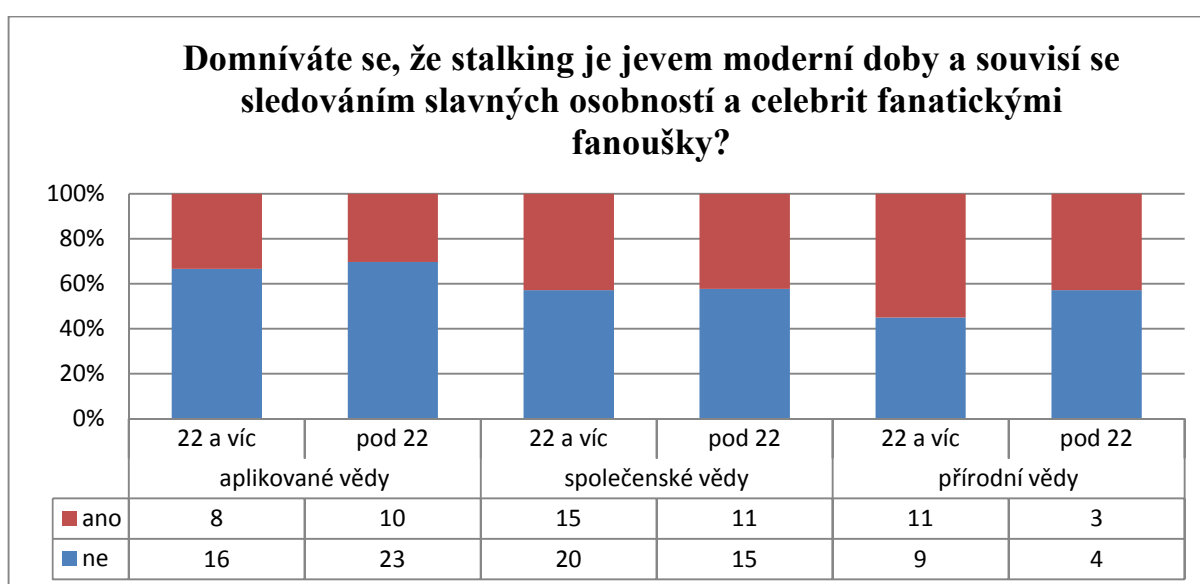
V otázce osmé jsem se dotazovala, zda se studentky vysokých škol domnívají, že je nebezpečné pronásledování spojeno s dnešní moderní dobou a existencí nejrůznějších fanklubů, sledováním celebrit a slavných osobností.

Nabízené odpovědi byly dvě:

Ano

Ne

Obr. 11: Vyhodnocení otázky č. 8.

V otázce č. 8 byly opět poměrně velké rozdíly v poměru kladných a záporných odpovědí. Pokud se podíváme na graf a níže do tabulky s uvedeným počtem jednotlivých odpovědí, vidíme, že studentek starších 22 let z oblasti aplikovaných věd se domnívá, že stalking je jevem moderní doby a 10 studentek mladších 22 let si myslí totéž. Opačný názor má 16 studentek starších 22 let a 23 studentek ve věku pod 22 let z oblasti aplikovaných věd.

Vysoký počet kladných odpovědí byl zaznamenán i u odpovědí studentek společenských věd, konkrétně 15 (což představuje více jak 40%) starších a 11 mladších 22 let.

Vyrovnanější poměr odpovědí byl pouze i studentek přírodních věd, kdy ve věkové kategorii pod 22 let odpověděly kladně 3 respondentky a záporně 4 a ve věkové kategorii nad 22 let 11 kladně a 9 záporně.

7.4.4 Výzkumná otázka VO4

Předcházení stalkingu.

VO4: Převažuje u většiny respondentek názor, že se dá nebezpečnému pronásledování nějak předejít, případně předvídat rizika pronásledování?

Předpokládám, že studentky vysokých škol budou zastávat ve většině názor, že při prvním setkání nelze odhadnout rizika stalkingu a stejně tak předpokládám, že odpovídající studentky budou i v následující otázce zastávat většinou názor, že z pozice oběti nelze předejít nebezpečnému pronásledování. Téměř stoprocentní výběr odpovědi „ne“ čekám u oborů humanitních, kde jsou zastoupeny respondentky z oborů sociální práce, psychologie, právo a ekonomie.

Otázka č. 9

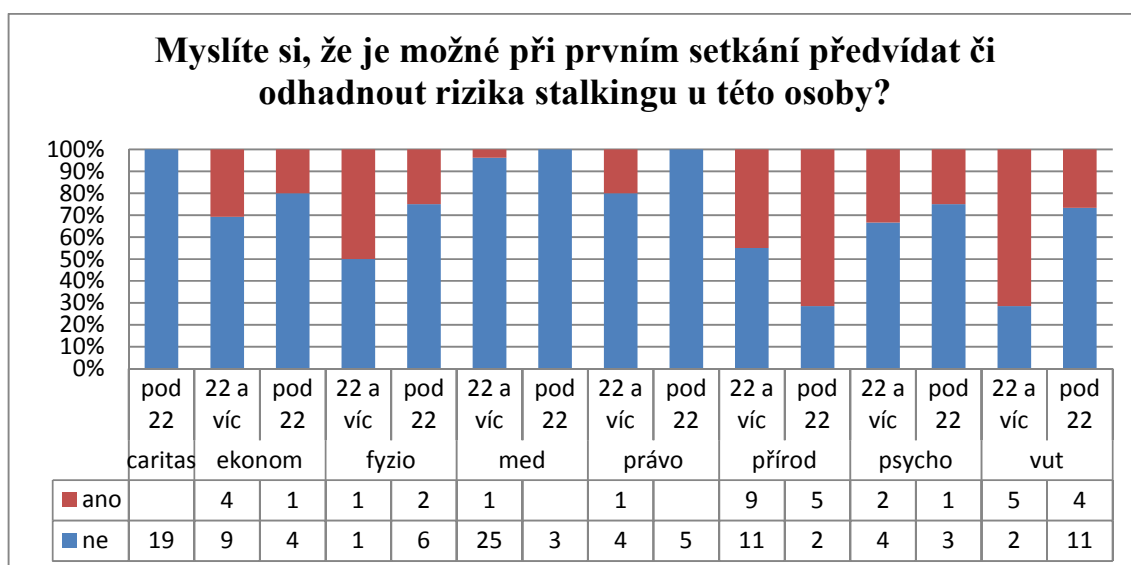
Devátá otázka byla položena tak, aby jasně vyplynul názor respondentek, zda si myslí, že je možné při prvním setkání s jiným člověkem odhadnout rizika stalkingu u této osoby.

Dichotomie odpovědí u této uzavřené otázky byla:

Ano

Ne

Obr. 12: Vyhodnocení otázky č. 9.

Devátá dotazníková otázka byla převážně zodpovězena záporně, bez ohledu na obor, který respondentky studují i vzhledem k věkové kategorii, do které spadají.

Názor, že se při prvním setkání s cizím člověkem dá odhadnout riziko stalkingu, má 9 studentek přírodovědeckých oborů, které jsou ve věkové kategorii nad 22 let, ve stejné věkové kategorii jsou to dále čtyři studentky ekonomie (30%), 1 studentka fyzioterapie (50%), 2 studentky psychologie (35%) a 5 studentek technického učení (30%).

Mladší věková kategorie, tedy studentky do 22 let věku odpovídaly spíše volbou záporné odpovědi. Zápornou odpověď zvolilo 19 studentek sociální práce Caritas (100%), 6 studentek fyzioterapie, 5 studentek práv, 3 studentky psychologie.

Prázdná políčka naznačují nezodpovězené otázky některými studentkami.

Otázka č. 10

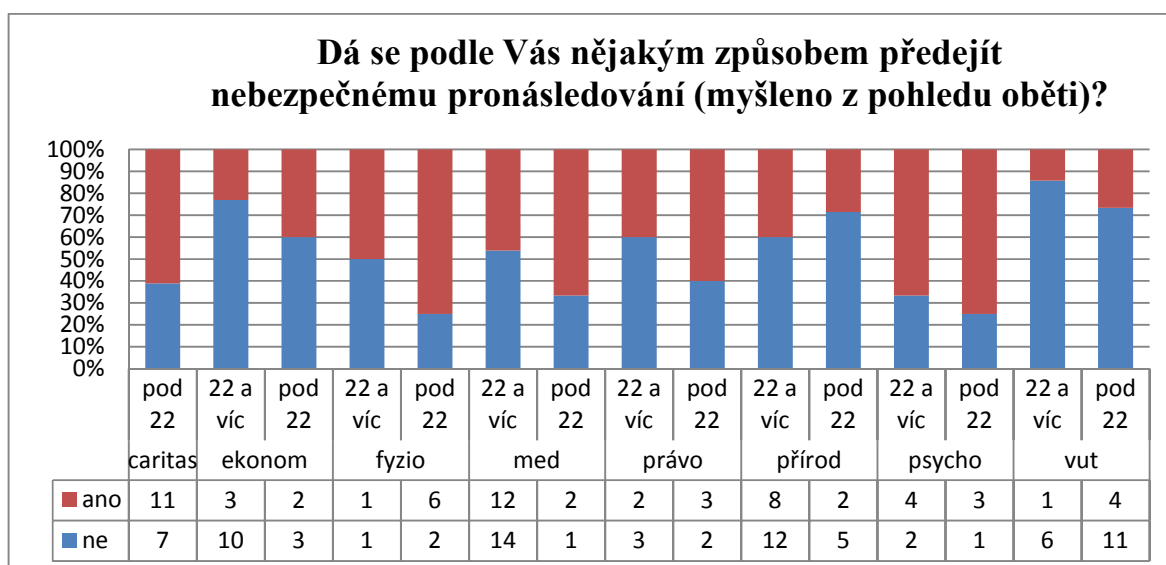
Názory vysokoškolských studentek na to, zda se dá nějakým způsobem předejít nebezpečnému pronásledování z hlediska oběti, bylo cílem desáté otázky v dotazníku.

Dichotomie odpovědí:

Ano

Ne

Obr. 13: Vyhodnocení otázky č. 10.

Možnost předcházet nebezpečnému pronásledování bylo tématem desáté dotazníkové otázky. Vysokoškolské studentky oboru technického učení ve věku mladší 22 let jsou 4 (asi 25%), které si myslí, že se stalkingu předejít dá, naopak 11 si myslí opak. Studentky stejného oboru, ale starší věkové kategorie jsou zastoupeny počtem 6 (což představuje asi 86% v této kategorii), které si myslí, že se pronásledování předejít nedá, pouze jedna studentka stejné kategorie má opačný názor.

U ostatních oborů jsou odpovědi kladné i záporné poměrně dost vyrovnané bez ohledu na věk respondentek.

7.4.5 Výzkumná otázka VO5

Intervence a případy stalkingu.

VO5: Vnímá většina odpovídajících vysokoškoláček intervenci v případech stalkingu jako dostatečnou a setkala se některá z respondentek osobně s nebezpečným pronásledováním?

Domnívám se, že nejméně 50% odpovídajících studentek, nebude mít jasnou představu o následcích stalkingu na oběti a proto budou volit zápornou odpověď u dotazu, zda jsou následky stalkingu srovnatelné s jinými násilnými činy.

U dotazu na dostatečné zásahy policie v případech nebezpečného pronásledování očekávám opět spíše nadpoloviční zastoupení záporných odpovědí, vzhledem k spíše celospolečensky negativními a nepříjemnými zkušenostmi s prací policie.

Odnětí svobody až na jeden rok jako trest pro pachatele stalkingu, se dle mého názoru, bude zdát respondentkám jako nedostatečný. U tohoto dotazu však očekávám různorodost odpovědí u respondentek studujících právo.

Přehled o institucích a nabídce služeb pro oběti nebezpečného pronásledování bude mít podle mě jen určitá skupina (znalost těchto institucí předpokládám u respondentek studujících sociální práci, psychologii a právo) odpovídajících vysokoškolských studentek, z tohoto důvodu se domnívám, že bude více záporných odpovědí a studentky nehumanitních oborů budou zastávat ve většině názor, že je těchto institucí na pomoc obětem stalkingu v naší republice málo.

Domnívám se, že osobní zkušenost s nebezpečným pronásledováním bude mít jen minimum odpovídajících, přestože případů stalkingu přibývá. I tak tedy předpokládám, že větší množství odpovědí na tuto otázku bude záporných bez ohledu na obor, který respondentky studují a pokud se s nebezpečným pronásledováním setkaly, domnívám se, že to budou respondentky ve věku nad 22 let.

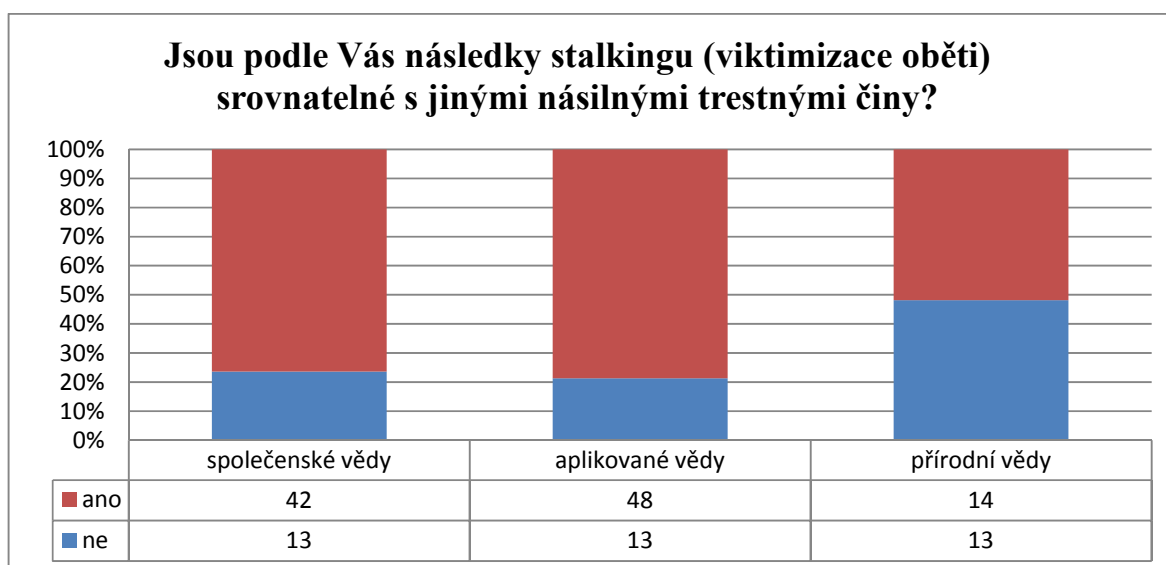
Otázka č. 11

V jedenácté otázce šlo o zjištění, zda si respondentky myslí, že jsou následky stalkingu na oběť srovnatelné s jinými násilnými trestnými činy. V této uzavřené otázce respondentky volily mezi dichotomií odpovědí:

Ano

Ne

Obr. 14: Vyhodnocení otázky č. 11.

Celková převaha kladných odpovědí, tedy odpovědí „ano“ je patrná jak z tabulky, tak z grafického znázornění. Následky nebezpečného pronásledování srovnatelné s jinými násilnými trestnými činy vidí 42 studentek společenských věd, to znamená 75%, 48 studentek věd aplikovaných – téměř 80%, a 14 studentek věd přírodních – více, jak 50%.

Druhou možnost, tedy odpověď „ne“, zvolilo shodně 13 studentek jak věd společenských, aplikovaných, tak i přírodních.

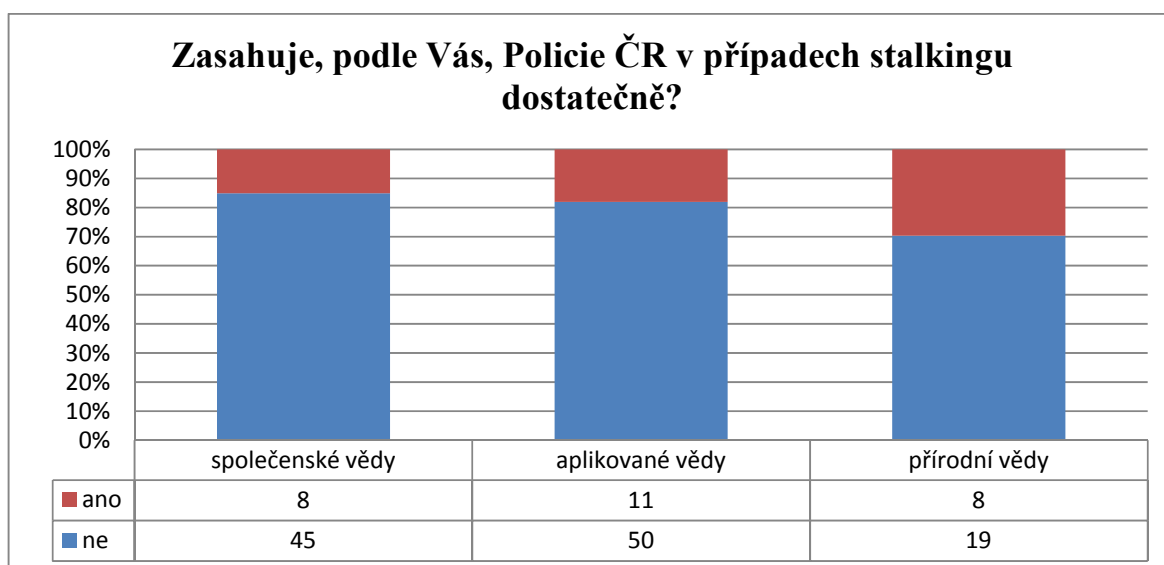
Otázka č. 12

Tato otázka byla položena s cílem zjistit názor odpovídajících studentek, zda si myslí, že Policie České republiky zasahuje v případech nebezpečného pronásledování dostatečně. Respondentky volily mezi dvěma odpověďmi:

Ano

Ne

Obr. 15: Vyhodnocení otázky č. 12.

Spíše negativní postoj k práci a zasahování Policie ČR v případech stalkingu lze vyčíst z odpovědí vysokoškolských studentek v otázce číslo 12.

Studentky oborů spadajících do oblasti společenských věd volily častěji zápornou odpověď, tedy 45 x „ne“ (85%) a pouze 8 studentek této skupiny (15%) vidí práci Policie ČR jako dostatečnou. Studentky zastupující oblast aplikovaných věd zvolily 11 x kladnou odpověď a 50 x pak zápornou, z čehož opět vyplývá názor na nedostatečnou práci Policie České republiky v případech stalkingu.

V třetí oblasti, oblasti přírodních věd také převažuje záporná odpověď nad kladnou více (70% oproti 30%), než dvojnásobně.

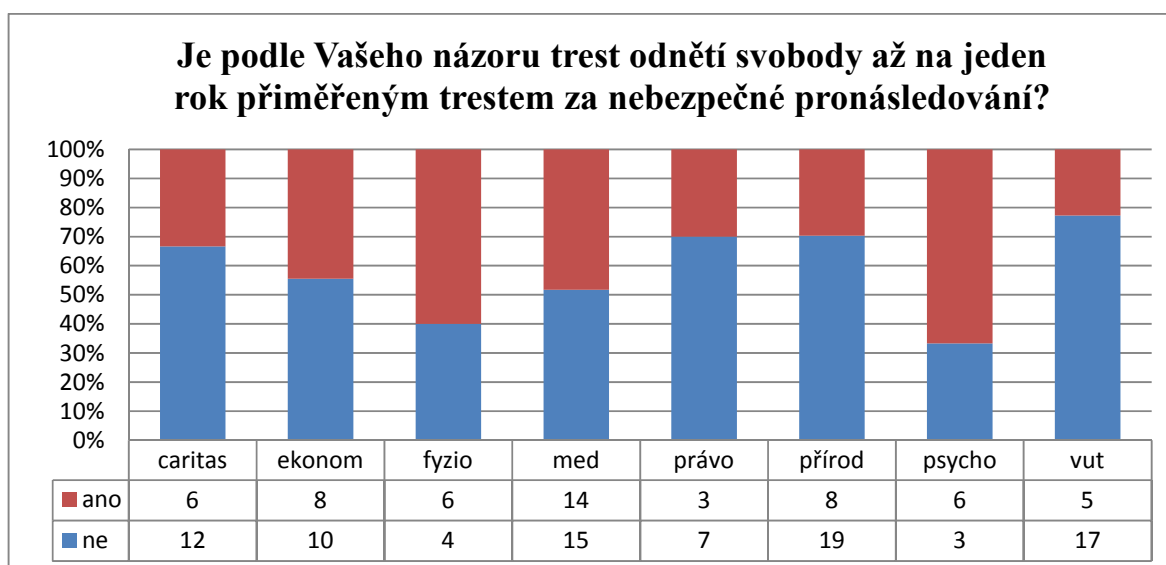
Otázka č. 13

Třináctá otázka zjišťuje názor odpovídajících na to, zda je podle nich přiměřený trest za nebezpečné pronásledování odnětí svobody až na jeden rok. Otázka byla opět uzavřená a respondentky volily mezi odpovědi:

Ano

Ne

Obr. 16: Vyhodnocení otázky č. 13.

Vcelku překvapivý počet kladných odpovědí lze vyčíst z tabulky i grafu na otázku, zda se vysokoškolským studentkám zdá trest odnětí svobody až na jeden rok přiměřeným trestem za nebezpečné pronásledování.

Bez ohledu na věk dotazovaných studentek zvolilo kladnou odpověď 6 (33%) studentek sociální práce Caritas, 8 (44%) studentek ekonomie, 6 (60%) studentek fyzioterapie. Hodně vyrovnaný počet kladných a záporných odpovědí se vyskytl v případě zástupkyň medicíny, kdy 14 odpovědí bylo kladných a 15 záporných.

Zajímavé může být sledování názorů studentek práv, kdy 3 z 10 odpovídajících zvolilo možnost „ano“ a zbylých 7 pak odpověď „ne“.

Velký rozdíl je také v odpovědích studentek technického učení, kde 5 respondentek zastává názor, že roční odnětí svobody je dostatečným trestem, zatímco 17 (asi 76%) dalších má opačný názor.

Otázka č. 14

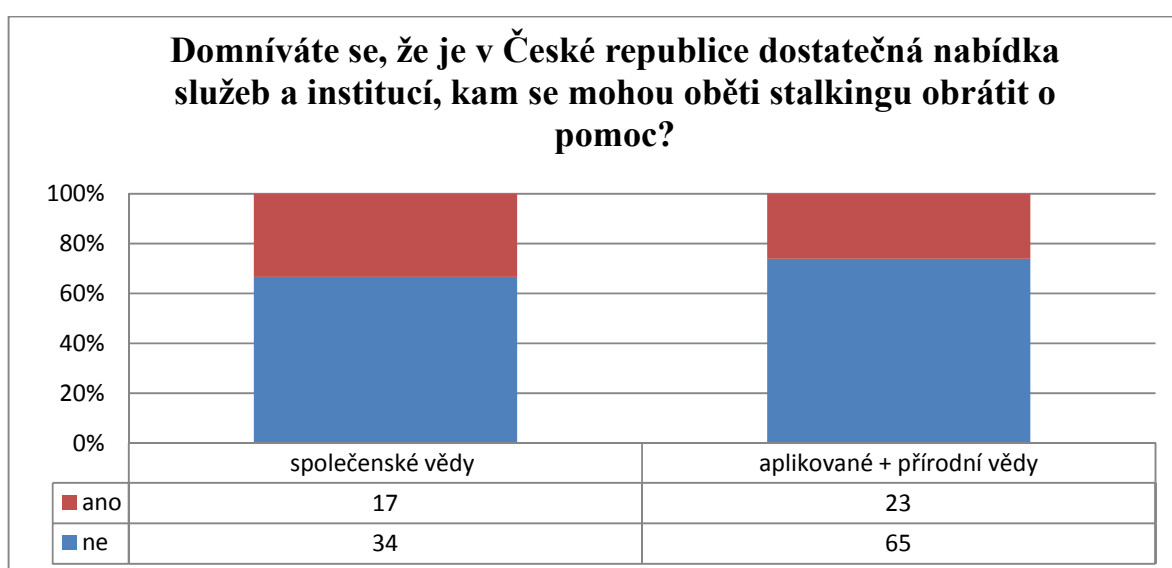
Předposlední otázka se týkala názorů na dostatečnou nabídku služeb a institucí, kde by oběti nebezpečného pronásledování mohli vyhledat pomoc. Respondentky vybíraly ze dvou možností, zda se jim zdá nabídka dostatečná či ne.

Dichotomie odpovědí tedy byla:

Ano

Ne

Obr. 17: Vyhodnocení otázky č. 14.

V této otázce jsem se snažila porovnat dvě skupiny studentek, které dle mého názoru mají přehled o možnostech intervence v případech stalkingu nebo mají přehled v oblasti sociální práce více, než jiné obory. Obory zastoupené v oblasti společenských věd jako je například psychologie či sociální práce představují první sloupec v grafu a obory další jako medicína, přírodovědecké obory či technické učení jsou obsaženy ve sloupci druhém.

Ačkoliv nejsou obě skupiny počtem rovnoměrně zastoupeny, u obou sloupců je převaha záporných odpovědí, tedy názoru, že v naší republice není dostatečná nabídka služeb a institucí, kam se mohou oběti nebezpečného pronásledování obrátit se žádostí o pomoc.

Přesněji je v grafu zastoupen záporný názor v první skupině studentek 34x (to představuje necelých 70%) ku 17 odpovědím kladným, ve druhé skupině je to poměr 65 záporných odpovědí ku 23 kladným.

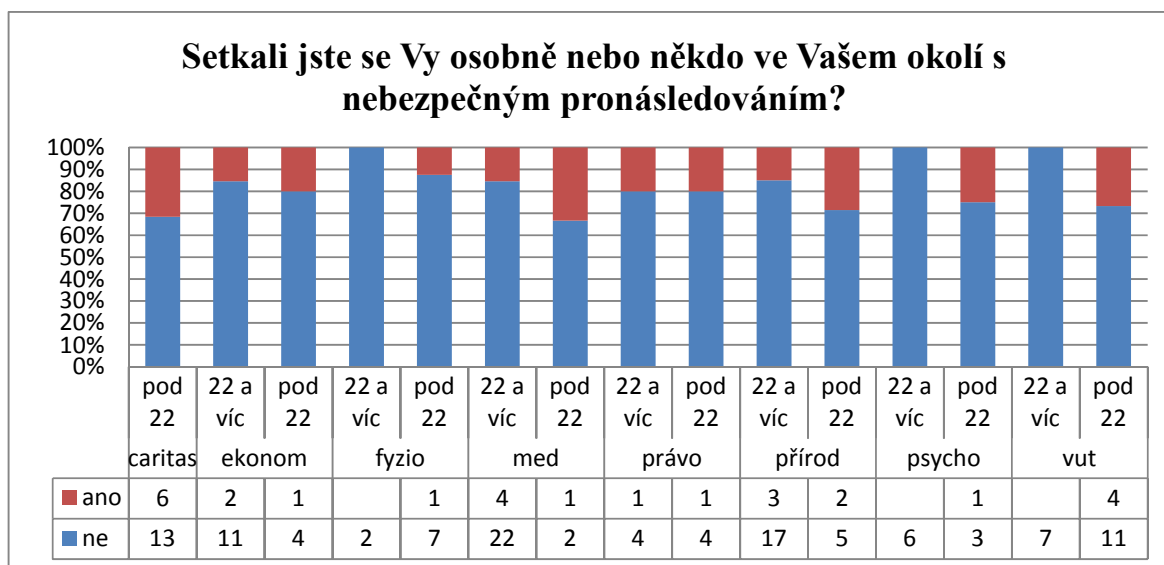
Otázka č. 15

Poslední otázka se týkala osobní zkušeností respondentek se stalkingem. Otázka byla uzavřená a odpovídající volily mezi dichotomií odpovědí:

Ano

Ne

Obr. 18: Vyhodnocení otázky č. 15.

Poslední otázka dotazníku ukazuje, dle mého názoru, výrazný výskyt osobní zkušenosti s nebezpečným pronásledováním u dotazovaných vysokoškolských studentek. Otázka byla položena tak, zda se respondentky setkaly přímo ony nebo někdo z jejich blízkého okolí s nebezpečným pronásledováním.

Z výčtu osobních zkušeností v tabulce si lze všimnout, že více se s nebezpečným pronásledováním setkaly studentky starší 22 let, bez ohledu na obor, který studují.

Nejvyšší počet zkušeností se stalkingem se vyskytl u studentek sociální práce, konkrétně 6 potvrzujících odpovědí, což zde představuje zhruba 32%. Pokud odhlédneme od věkového zařazení studentek, můžeme vyčíst 3 kladné odpovědi u studentek ekonomie, kde se procentuální vyjádření pohybuje kolem 20%, jednu u zástupkyň fyzioterapie, 5 zkušeností u studentek medicíny, 2 u studentek práv, 5 u studentek přírodovědeckých oborů, jeden případ ze zástupkyň studentek psychologie a 4 (zhruba 26%) případy v okruhu technických oborů. Stále však naštěstí převažují spíše záporné odpovědi. Prázdná políčka představují nezodpovězení otázky.

8 DISKUZE

8.1 Zhodnocení praktické části, ověření výzkumných otázek

V této části mohu díky zjištěným datům zodpovědět výzkumné otázky stanovené před samotným výzkumem a vyhodnocením sesbíraných dat.

8.1.1 Výzkumné otázky VO1

Poněti o stalkingu, osvěta v problematice nebezpečného pronásledování.

VO1: Budou respondentky znát pojem stalking a budou mít dojem, že je osvěta v rámci tohoto fenoménu dostatečná?

První výzkumný problém, že povědomí o stalkingu roste a tudíž bude mít naprostá většina odpovídajících správnou odpověď, se potvrdil. Respondentky studující různé zastoupené obory odpovídaly vesměs správně, tedy že stalking je dalším označením nebezpečného pronásledování. Z celkového počtu 145 odpovídajících, zvolilo správnou odpověď 124 studentek bez ohledu na jejich věkové rozřazení, zbylých 21 volilo jinou odpověď, přičemž nejčastěji se mezi špatně zvolenými odpověďmi vyskytoval názor, že stalking je obsazování prázdných domů osobami bez přístřeší či osobami závislými na návykových látkách, což příkládám za vinu možné „podobnosti“ s výrazem squatting, což opravdu znamená obsazování prázdných domů s cílem nějaké formy protestu různými skupinami lidí.

K tomuto výzkumnému problému se vztahovala i následující, druhá otázka, tedy názor respondentek na to, zda si myslí, že je v České republice dostatečná osvěta týkající se nebezpečného pronásledování. I v této otázce se potvrdila má domněnka, že budou převažovat spíše záporné odpovědi.

Odpověď na VO1 je tedy kladná, ano, naprostá většina odpovídajících pojem stalking zná a ví, co znamená. Zároveň většina odpovídajících považuje osvětu týkající se této problematiky za nedostatečnou.

8.1.2 Výzkumná otázka VO2

Charakteristické rysy stalkera.

VO2: Bude pravdivý předpoklad, že odpovídající vysokoškolačky budou vidět spojitost mezi stalkerovým chováním a jeho věkem, inteligencí, pohlavím, případně poruchou osobnosti?

V těchto otázkách se ukázala výrazná rozdílnost odpovědí mezi respondentkami různých oborů a také rozdíly v názorech vzhledem k věkovému zařazení odpovídajících. První část výzkumného problému se potvrdila. 104 odpovídajících volilo muže jako nebezpečnějšího stalkera oproti ženě. Zároveň nezanedbatelné množství respondentek, konkrétně 14, vidí riziko nebezpečnosti stejně u muže i ženy.

Poměrně rovnoměrně rozloženy byly odpovědi na otázku týkající se souvislosti mezi inteligencí pachatele a pácháním stalkingu a bez velmi výrazných rozdílů se ukázala i otázka na souvislost mezi věkem stalkera a jeho pronásledováním, kde pouze u studentek technicky zaměřených ve věku pod 22 let převažoval názor, že věk hraje významnou roli v případech stalkingu, tedy že se vyskytuje více u mladších osob, které ještě nezaložili vlastní rodiny. Co se týká souvislosti mezi stalkingem a inteligencí pachatele, soustředila jsem se zejména na odpovědi studentek studujících technické obory, medicínu a přírodovědní obory. V odpovědích těchto studentek byl značný výskyt názoru na souvislost pachatele stalkingu a jeho inteligencí, konkrétně tuto spojitost vidí 18 z 27 studentek z oboru technických, 13 z 27 studentek přírodovědeckých oborů a 16 z 29 studentek medicíny.

Díky vyhodnoceným datům mohu zodpovědět otázku VO2 tak, že velká většina odpovídajících vysokoškolaček vidí souvislost mezi stalkerovým chováním a jeho věkem, inteligencí, pohlavím i případnou poruchou osobnosti.

8.1.3 Výzkumná otázka VO3

Stalking – problém moderní doby?!

VO3: Vnímá většina respondentek stalking jako jev, který se týká více osobností, které jsou mediálně známé a jsou „více na očích“, případně vnímají stalking jako jev moderní doby?

Předpokládaný výrazný rozdíl odpovědí na sedmou otázku s ohledem na věk, se vyskytl pouze u studentek z oblasti přírodních věd, kdy u obou věkových kategorií byl rozdíl jednak mezi kladnými a zápornými odpověďmi, ale také mezi názory u jednotlivých věkových kategorií. Zatímco studentky starší 22 let v této oblasti věd vidí stalking jako jev moderní doby, studentky zařazené v mladší kategorii to tak spíše nevidí a převažují záporné odpovědi. U dvou dalších okruhů věd se nevyskytl výraznější rozdíl jak v rámci skupiny, tak v rámci odpovědí.

V další otázce vztahující se k tomuto výzkumnému problému se vyskytl výraznější rozdíl pouze mezi respondentkami přírodních věd, kdy v kategorii studentek nad 22 let bylo 11 žen, které vidí stalking jako jev moderní doby spojený se sledováním slavných osobností a celebrit fanatickými fanoušky, zbylých 9 respondentek ze stejné věkové i studijní oblasti si myslí opak.

Na výzkumnou otázku VO3 mohu odpovědět následovně: zhruba polovina respondentek vnímá stalking jako jev, který se týká více známých osobností, které jsou „více na očích“ a zhruba polovina odpovídajících vnímá tento problém jako problém moderní doby.

8.1.4 Výzkumná otázka VO4

Předcházení stalkingu.

VO4: Převažuje u většiny respondentek názor, že se dá nebezpečnému pronásledování nějak předejít, případně předvídat rizika pronásledování?

Studentky vysokých škol, které odpovídaly na rozdaný dotazník, opravdu ve většině zastávaly názor, že při prvním setkání rizika stalkingu u druhé osoby odhadnout nejdou. Výraznější výskyt možnosti „ano“, tedy že tato rizika odhadnout lze, se vyskytl pouze u studentek přírodovědeckých oborů ve věku nad 22 let a také u studentek technických oborů. Očekávaný stoprocentní výskyt záporných odpovědí u studentek z oblasti sanitních oborů se potvrdil pouze u studentek sociální práce na VOŠ Caritas v Olomouci.

Poměrně překvapivý byl výskyt kladných odpovědí na otázku, zda se dá nebezpečnému pronásledování předejít. Kladné odpovědi se objevovaly u respondentek ze všech oborů, nejvíce však u studentek z oboru medicíny a fyzioterapie.

Odpověď na VO4 je taková, že většina respondentek si nemyslí, že by se dalo nebezpečnému pronásledování předejít a že toto pronásledování má stejné následky na oběti jako jiné násilné činy.

8.1.5 Výzkumná otázka VO5

Intervence a případy stalkingu.

VO5: Vnímá většina odpovídajících vysokoškoláček intervenci v případech stalkingu jako dostatečnou a setkala se některá z respondentek osobně s nebezpečným pronásledováním?

První předpoklad, že alespoň 50% respondentek bude spatřovat následky stalkingu srovnatelné s jinými násilnými trestnými činy se potvrdil. U všech oborů rozdělených do tří oblastí se vyskytla nadpoloviční volba možnosti „ano“, tedy srovnatelná viktimizace oběti.

Jak jsem předpokládala u další otázky, negativní vnímání práce Policie ČR v případech stalkingu, se projevilo tím způsobem, že ze 145 odpovídajících vidí jako dostatečnou práci Policie pouze 27 respondentek, zatímco zbylých 118 ji považuje jako nedostatečnou.

Názory na roční odnětí svobody za nebezpečné pronásledování, jako přiměřený trest, se poměrně lišily. Sledovala jsem zejména odpovědi studentek práv, kdy jedna třetina vidí tento trest jako přiměřený, dvě třetiny má pak odlišný názor. Odpovědi studentek z jiných oborů se také lišily, s výjimkou medicíny, fyzioterapie a ekonomie, kde byl rozdíl v poměru kladných a záporných odpovědí minimální.

Přesto, že jsem si u následující otázky všímala spíše oborů, které mají dle mého názoru ponětí o existenci sociálních služeb a institucí, kam se mohou případné oběti stalkingu obrátit s prosbou o pomoc, v konečném důsledku se ukázalo, že odpovědi těchto studentek, se studentkami oborů dalších, se poměrně shodovaly a shodně si dvě třetiny obou skupin myslí, že v naší republice není dostatečná nabídka míst, kam se případné oběti mohou obrátit s prosbou o pomoc.

Poslední otázka vztahující se k tomuto VP byla velice zajímavá. Můj osobní předpoklad byl, že bude více záporných odpovědí a pokud už se vyskytnou kladné odpovědi, budou u studentek starších 22 let. Tento předpoklad se nepotvrdil, protože nejvíce zkušeností se stalkingem se vyskytlo v odpovědích studentek sociální práce, konkrétně 6 případů, přičemž všechny tyto odpovídající studentky spadaly do kategorie pod 22 let věku.

Odpověď na VO5 je následující: většina respondentek si nemyslí, že by intervence Policie byla v případech stalkingu dostatečná, zároveň se vyskytlo několik odpovědí, které přiznaly osobní zkušenost s nebezpečným pronásledováním.

V praktické části mé diplomové práce, jsem se snažila o to, aby byla jakýmsi menším, ale reálným ukazatelem informovanosti o nebezpečném pronásledování mezi vysokoškolskými studentkami.

V části první, tedy teoretické, jsem sepsala všechny dostupné informace o tomto fenoménu. Mojí snahou bylo tyto teoretické poznatky sepsat uceleně, používat co nejnovější informace z odborných článků a publikací a zároveň zachovat logickou návaznost informací. Nejvíce informací jsem čerpala z publikací a článků Doc. PhDr. Ludmily Čírtkové, Csc., která se této problematice věnuje v naší republice asi nejvíce. Zároveň mi byly cenným zdrojem i výzkumy ze zahraničí, kde je stalking sledován delší dobu, než u nás.

Právě z těchto teoretických poznatků jsem vycházela při sestavování dotazníku pro praktickou část mé práce. Pokusila jsem se sestavit dotazník tak, abych následně mohla zhodnotit stav informovanosti a jejich názory na tuto problematiku mezi mladými studentkami nejruznějších

oborů. Jsem si vědoma, že metoda dotazování, uzavřeného dotazníku, s sebou nese určitá rizika, jako je neuvádění přesných údajů, omezenost ve výběru odpovědí, vyplnění pod časovým tlakem atd. Zároveň jsem přesvědčena, že v rámci zjištění stavu informovanosti je metoda dotazování nejvhodnější. Respondentky nemusejí uvádět žádné konkrétní údaje o své osobě, nemusí vymýšlet své vlastní odpovědi a anonymita při dotazování na osobní zkušenost se stalkingem je dle mého názoru velmi vhodná.

Z celkového počtu 145 zpracovaných dotazníků jsem zpracovávala odpovědi od studentek osmi oborů (přírodovědecké obory, fyzioterapie, medicína, stavební inženýrství, psychologie, ekonomie, právo a sociální práce), které jsem při některých vyhodnocení seskupovala do tří oblastí věd, na aplikované vědy, společenské vědy a přírodní vědy.

Stanovila jsem si pět výzkumných otázek, které jsem následně zodpovídala při vyhodnocení výzkumu. Některé odpovědi na výzkumné otázky vyplynuly ze získaných dat naprosto jasně, v některých otázkách byla naprostá většina kladných nebo naopak záporných odpovědí, nicméně v některých byl poměr mezi odpověďmi poměrně vyrovnaný, což vypovídá o rozmanitosti názorů.

9 ZÁVĚR

Na začátku této diplomové práce jsem si stanovila za cíl představit stalking jako jev, který se v naší společnosti neobjevil jako něco nového a neznámého, ale jako problém, se kterým se potýkalo mnoho jedinců už před mnoha lety, jen se toto chování neoznačovalo jako stalking. Snažila jsem se popsat stalking jako nebezpečný trestný čin, který dokáže velice znepríjemnit život, někdy život ohrozit, někdy i o život oběť připravit. Myslím, že tento záměr jsem splnila. Snažila jsem se uceleně sepsat všechny dostupné a co možná nejaktuálnější informace týkající se nebezpečného pronásledování jak u nás, tak v zahraničí, přestože informací ze zahraničí je podstatně více, než těch domácích, vzhledem k faktu, že stalking je u nás zaveden v trestním řádu teprve od ledna roku 2010. Smutnou pravdou je, že jen do konce srpna (od uzákonění stalkingu v lednu 2010) evidovala Policie České republiky 380 případů stalkingu, přičemž z těchto případů stíhala následující měsíce 182 pachatelů (údaje z dokumentu „Stalking“ České televize z roku 2010). Od tohoto roku případů stalkingu stále přibývá, přestože si myslím, že je stále mnoho případů například mezi bývalými partnery, kdy se stalking děje, ale není definován jako nebezpečné pronásledování a oběti sami neví, že je na nich tento trestný čin páchan.

Velice zajímavé pro mě bylo sledovat v rámci praktické části diplomové práce odpovědi studentek vysokých škol studující různé obory. Jejich názory na jednotlivé otázky se často velmi lišily. Přestože většina respondentek ví, co pojem stalking znamená, z odpovědí bylo patrné, že se názory na pachatele stalkingu, oběti stalkingu, viktimizaci, ale také na intervenci Policie i trestech v případech nebezpečného pronásledování, velice různí a to nejen podle oboru, který studentky studují, ale i podle věkového zařazení.

Z vlastní zkušenosti vím, že teorie je bohužel často jiná, než praxe a že každý případ stalkingu může být jiný, nicméně v rámci psaní celé diplomové práce jsem se stále dokola utvrzovala v pocitu, jak je osvěta v této problematice nedostatečná a chybí prevence a informovanost široké populace. Pokud jsem tedy touto prací zapříčinila alespoň to, že se některé z odpovídajících studentek nad problematikou stalkingu zamyslely nebo si o nebezpečném pronásledování zjistily více informací, dovoluji si říct, že jsem svůj cíl práce splnila.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

Na tomto místě uvádím prameny a použité zdroje, ze kterých jsem čerpala informace a materiály ke zpracování mé diplomové práce.

10.1 Seznam použité literatury

Monografie

ATKINSON, R. L. a kol. *Psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003, s. 752. ISBN 80-7178-640-3.

BEDNÁŘOVÁ, Zdenka, Kateřina MACKOVÁ, Hana PROKEŠOVÁ a JUDr. Iva ČACKÁ PAVLÍKOVÁ, PH.D. *Studijní materiál o problematice domácího násilí: Pro pracovníce a pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, 139 s. ISBN 80-86878-50-3.

BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 301 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.

BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Editor Lucie Vaničková Horníková. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-251-1786-6.

ČAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Editor Lucie Vaničková Horníková. Praha: Grada, 2012, 287 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4740-331.

ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, 204 s. ISBN 80-902-6141-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-802-4720-142.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-807-3802-134.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4727-813.

HAMPLOVÁ, Jana. *Stalking jako forma domácího násilí*. Olomouc, 2011. 15/2011. Bakalářská práce na katedře psychologie a patopsychologie Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí bakalářské práce Kamila Holásková, PhDr., PhD.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 201 s. ISBN 80-717-8739-6.

MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd.1. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MARREWA, Al. *Nenechte si ubližovat*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 263 s. ISBN 80-717-8510-5.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie téměř pro každého*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 318 s. ISBN 80-200-1198-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, 208 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4731-339.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009-2010, 2 v. ISBN 97880740017892.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2011, 195 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2624-3.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 214 s. ISBN 978-802-4729-824.

VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.

VOŇKOVÁ, Jiřina. *Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 6., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ProFem, 2010, 92 s. ISBN 978-809-0362-697.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 154 s. ISBN 80-244-0337-4.

ZÁHORSKÁ, Jindřiška. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 135 s. ISBN 978-807-3672-362.

Časopisy a odborné články

DOLEŽAL, J. X. Varuji Tě, přestaň s tím!. *Reflex*. 5. 2. 2009, 06, s. 32 - 34. ISSN 0862-6634.

DOLEŽAL, J. X. Co se stalkerem?. *Reflex*. 12. 3. 2009, 11, s. 34 - 36. ISSN 0862- 6634.

DRESSING, H., Maul-Becker, H., Gass. P. *Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska*. *Trestněprávní revue*. 2007. č. 10. s. 281.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpeční expartneri. *Právo a rodina*. 2011, 13. ročník, 3., s. 1-8. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat?: Poznámky k trestnosti stalkingu. *Právo a rodina*. 2009, 11. ročník, č. 7, s. 1-7. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Násilí v intimních vztazích neboli partnerské vraždy. *Právo a rodina*. 2008, 10. ročník, č. 5, s. 5-11. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Psychická viktimizace obětí kriminality. *Právo a rodina*. 2011, 13. ročník, č. 10, s. 1-7. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nové pohledy na pomoc obětem závažných zločinů. *Právo a rodina*. 2011, 13. ročník, č. 11, s. 5-12. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Psychické týrání: Domácí násilí beze stop. *Právo a rodina: Rodina, manželství, děti a mládež, dědictví*. 2007, 9. ročník, 6., s. 1-6. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. *Právo a rodina*. 2010, 12. ročník, 7., s. 9-15. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky. *Právo a rodina*. 2007, 9. ročník, 9., s. 12-17. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. 2011, 13. ročník, 2., s. 1-7. ISSN 1212-866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zločin očima obětí. *Zpravodaj bílého kruhu bezpečí*. roč. 2011, s. 6-9.

PATHÉ, M. *Surviving stalking*. Cambridge: Cambridge university press, 2002.

SHERIDAN, L. a E. BLAAUW. Stalker typologies and intervention strategies. *Polizei und wissenschaft*. 2002, s. 15-25.

TŮMOVÁ, Š. Stalking- stalkerství – nová forma psychického teroru. *Kriminalistický sborník č. 3/2005*

VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou, *Trestněprávní revue*, 2009, ročník. 8, č. 11, s. 331-336

WALLBY, S., ALLEN, J. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování, výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. Praha: Kufr, 2009.

Elektronické zdroje

BOON, J. a L. SHERIDAN. *Stalking and Psychosexual obsession*. NY: Joh Wiley and sons, 2002. Dostupné z: http://www.popcenter.org/problems/stalking/PDFs/Meloy_2002.pdf

Česká republika. Listina základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. Dostupný také zWWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22426>>. ISSN 1211-1244

Česká republika. Trestní zákon. In Sběrka zákonů. 2002, 2002, 146, č. 40/2009 Sb. Dostupný také z: <http://www.zakony.propravo.cz/2011/06/zakon-c-402009-sb-trestni-zakonik.html>

Dokument České televize: Stalking- dokument o pronásledování, které vedlo až k smrti obětí. Scénář i režie Šimon Koudela, 56 minut, vyrobeno 2010

Dostupné z www: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10303355531-stalking/210542151210001/>

NĚMEČEK, Aleš. *Nebezpečné pronásledování - stalking* [online]. 2011 [cit. 2013-02-15]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Ema Štěpařová. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/173798/pedf_m/.

POLÁCH, Miroslav. *Stalking, od společného soužití k pronásledování* [online]. 2011 [cit. 2013-02-15]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Veronika Šuráňová. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/208861/pedf_m/.

UZIS ČR: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. *Aktualizace MKN-10 s platností od 1. ledna 2013* [online]. 2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013>

www.bkb.cz

www.epravo.cz

www.ipravnik.cz

www.donalinka.cz

www.portal.cz/psycho

10.2 Seznam použitých symbolů a zkratek

MKN – 10	Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. Revize
PTDS	Postrumatická stresová porucha
Sb.	Sbírka
PhDr.	Doktor filozofie, akademický titul
PhD.	Mezinárodně uznávaný akademický doktorský, postgraduální titul
Csc.	Kandidát věd, akademický titul
Doc.	Docent, vědecká hodnost vysokoškolského pedagoga
ČR	Česká republika
VP	výzkumný problém
s.	strana
viz	lze vidět, odkazovací význam
str.	strana
atd.	a tak dále
č.	číslo
obr.	obrázek
tzv.	tak zvané

10.3 Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1:	Četnost výskytu v % chování stalkera
Tabulka č. 2:	Rizikovost chování stalkera
Tabulka č. 3:	Dopad stalkingu na oběť
Obr. č. 4:	Vyhodnocení otázky č. 1
Obr. č. 5:	Vyhodnocení otázky č. 2
Obr. č. 6:	Vyhodnocení otázky č. 3
Obr. č. 7:	Vyhodnocení otázky č. 4
Obr. č. 8:	Vyhodnocení otázky č. 5
Obr. č. 9:	Vyhodnocení otázky č. 6
Obr. č. 10:	Vyhodnocení otázky č. 7
Obr. č. 11:	Vyhodnocení otázky č. 8
Obr. č. 12:	Vyhodnocení otázky č. 9
Obr. č. 13:	Vyhodnocení otázky č. 10
Obr. č. 14:	Vyhodnocení otázky č. 11
Obr. č. 15:	Vyhodnocení otázky č. 12
Obr. č. 16:	Vyhodnocení otázky č. 13
Obr. č. 17:	Vyhodnocení otázky č. 14
Obr. č. 18:	Vyhodnocení otázky č. 15

10.4 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník „Stalking - informovanost vysokoškolských studentek“

Příloha č. 2: Kopie distribuovaného dotazníku

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

DOTAZNÍK

STALKING – INFORMOVANOST VYSOKOŠKOLSKÝCH STUDENTEK

Vážené studentky,

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, jehož cílem je zmapovat informovanost vysokoškolských studentek o stalkingu. Dotazník je anonymní a bude sloužit jako část praktického oddílu mé diplomové práce. Z hlediska objektivnosti Vás prosím o pravdivé vyplnění dotazníku.

Vyplňujte otázky postupně a při výběru odpovědi u každé otázky zvolte vždy prosím jen jednu z možností.

Moc děkuji za spolupráci. Jana Hamplová

Jsem studentka:

Pedagogiky

Medicíny

Ekonomie

Jiného oboru: (prosím doplňte)..... Je mi: pod 22 let / 22 a více

1. Co podle Vás znamená pojem stalking?

A, Je to jiný název pro bezdomovectví.

B, Fyzický útok na závislou osobu.

C, Označení šikany mezi dospělými.

D, Další název pro nebezpečné pronásledování.

E, Obsazování prázdných domů osobami bez přístřeší nebo osobami závislými na návykových látkách.

2. Domníváte se, že je v naší republice dostatečná osvěta týkající se nebezpečného pronásledování?

A, ano B, ne

3. Domníváte se, že nebezpečné pronásledování souvisí s věkem, tzn., že se častěji vyskytuje u osob mladších, kteří ještě nezaložili vlastní rodiny?

A, ano B, ne

4. Domníváte se, že stalking souvisí s inteligencí pachatele – stalkera?

A, ano B, ne

5. Je podle Vás osoba stalkera vždy osoba s poruchou osobnosti nebo jinak psychicky nemocná?

A, ano B, ne

6. Je podle Vašeho názoru nebezpečnějším stalkerem muž či žena?

A, žena B, muž

7. Jsou, dle Vašeho názoru, stalkingem ohroženější osoby, které jsou mediálně známé a jsou tedy „více na očích“?

A, ano B, ne

8. Domníváte se, že stalking je jevem moderní doby a souvisí se sledováním slavných osobností a celebrit fanatickými fanoušky?

A, ano B, ne

9. Myslíte si, že je možné při prvním setkání předvídat/odhadnout rizika stalkingu u této osoby?

A, ano B, ne

10. Dá se podle Vás nějakým způsobem předejít nebezpečnému pronásledování (myšleno z pohledu oběti)?

A, ano B, ne

11. Jsou podle Vás následky stalkingu (viktimizace oběti) srovnatelné s jinými násilnými trestnými činy?

A, ano B, ne

12. Zasahuje, podle Vás, Policie ČR v případech stalkingu dostatečně?

A, ano B, ne

13. Je podle Vašeho názoru trest odnětí svobody až na jeden rok přiměřeným trestem za nebezpečné pronásledování?

A, ano B, ne

14. Domníváte se, že je v České republice dostatečná nabídka služeb a institucí, kam se mohou oběti stalkingu obrátit pro pomoc?

A, ano B, ne

15. Setkaly jste se Vy osobně nebo někdo ve Vašem okolí s nebezpečným pronásledováním?

A, ano B, ne

Příloha č. 2: Kopie distribuovaného dotazníku

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

DOTAZNÍK

STALKING – INFORMOVANOST VYSOKOŠKOLSKÝCH STUDENTEK

Vážené studentky,

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, jehož cílem je zmapovat informovanost vysokoškolských studentek o stalkingu. Dotazník je anonymní a bude sloužit jako část praktického oddílu mé diplomové práce. Z hlediska objektivnosti Vás prosím o pravdivé vyplnění dotazníku.

Vyplňujte otázky postupně a při výběru odpovědi u každé otázky zvolte vždy prosím jen jednu z možností.

Moc děkuji za spolupráci.

Jana Hamplová

Jsem studentka:

- Pedagogiky
- Medicíny
- Ekonomie
- Jiného oboru: (prosím doplňte).....

Je mi: pod 22 let / 22 a více

1. Co podle Vás znamená pojem stalking?

- A, Je to jiný název pro bezdomovectví.
- B, Fyzický útok na závislou osobu.
- C, Označení šikany mezi dospělými.
- D, Další název pro nebezpečné pronásledování.
- E, Obsazování prázdných domů osobami bez přístřeší nebo osobami závislými na návykových látkách.

2. Domníváte se, že je v naší republice dostatečná osvěta týkající se nebezpečného pronásledování?
A, ano B, ne
3. Domníváte se, že nebezpečné pronásledování souvisí s věkem, tzn., že se častěji vyskytuje u osob mladších, kteří ještě nezaložili vlastní rodiny?
A, ano B, ne
4. Domníváte se, že stalking souvisí s inteligencí pachatele – stalkera?
A, ano B, ne
5. Je podle Vás osoba stalkera vždy osoba s poruchou osobnosti nebo jinak psychicky nemocná?
A, ano B, ne
6. Je podle Vašeho názoru nebezpečnějším stalkerem muž či žena?
A, žena B, muž
7. Jsou, dle Vašeho názoru, stalkingem ohroženější osoby, které jsou mediálně známé a jsou tedy „vice na očích“?
A, ano B, ne
8. Domníváte se, že stalking je jevem moderní doby a souvisí se sledováním slavných osobností a celebrit fanatickými fanoušky?
A, ano B, ne
9. Myslíte si, že je možné při prvním setkání předvídat/odhadnout rizika stalkingu u této osoby?
A, ano B, ne
10. Dá se podle Vás nějakým způsobem předejít nebezpečnému pronásledování (myšleno z pohledu oběti)?
A, ano B, ne
11. Jsou podle Vás následky stalkingu (viktimizace oběti) srovnatelné s jinými násilnými trestnými činy?
A, ano B, ne
12. Zasahuje, podle Vás, Policie ČR v případech stalkingu dostatečně?
A, ano B, ne
13. Je podle Vašeho názoru trest odnětí svobody až na jeden rok přiměřeným trestem za nebezpečné pronásledování?
A, ano B, ne
14. Domníváte se, že je v České republice dostatečná nabídka služeb a institucí, kam se mohou oběti stalkingu obrátit pro pomoc?
A, ano B, ne
15. Setkaly jste se Vy osobně nebo někdo ve Vašem okolí s nebezpečným pronásledováním?
A, ano B, ne

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Hamplová
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Holásková Kamila PhDr.,PhD.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Stalking – informovanost vysokoškolských studentek
Název v angličtině:	Stalking - awareness of university students
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se věnuje tématu stalkingu a má za cíl zjistit informovanost vysokoškolských studentek o této problematice. Popisuje historické údaje, vývoj stalkingu v České republice, typologii pachatelů dle různých hledisek a jednotlivé poruchy osobnosti vztahující se k nebezpečnému pronásledování. Dále je v práci věnována pozornost ex-partner stalkingu a možnostem intervence pro případné oběti nebezpečného pronásledování. Tyto a další informace jsou sepsány v části teoretické. V praktické části, která navazuje na teoretickou, jsou vyhodnocena data o informovanosti vysokoškolských studentek, která byla získána metodou dotazování.</p>
Klíčová slova:	Stalking, nebezpečné pronásledování, pachatel, oběť, porucha osobnosti, ex-partner stalking, viktimizace oběti

Anotace v angličtině:	<p>This thesis deals with the topic of stalking and aims to determine the level of university students on this issue. Describes the historical data, the development of stalking in the Czech Republic, the typology of offenders according to various aspects and individual personality disorders related to dangerous pursuit. In the work given to ex-partner stalking and intervention options for potential victims of stalking. This and other information are listed in the theoretical part. In the practical part, which builds on the theoretical, are evaluated data on awareness of university students, which was obtained by the method of questioning.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Stalking, stalking, perpetrator, victim, personality disorder, ex-partner stalking, victimization, victims</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Dotazník Příloha č. 2: Kopie distribuovaného dotazníku</p>
Rozsah práce:	<p>94 stran</p>
Jazyk práce:	<p>Český</p>